

Pohjois-Savon maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma

TOTSU 2010–2011

Pohjois-Savon liiton julkaisu B:72

Painosmäärä 300 kpl
Kuopio 2009

Pohjois-Savon liitto
Sepänkatu 1, 70100 Kuopio
puh. 017-550 1400
e-mail: kirjaamo@pohjois-savo.fi
faksi: 017-262 5090 kirjaamo, 017-550 1428 johto

ISBN 978-952-5759-18-1
ISBN 978-952-5759-19.8 pdf
ISSN 1797-4410

POHJOIS-SAVON MAAKUNTAOHJELMAN
TOTEUTTAMISSUUNNITELMA

TOTSU 2010 – 2011

Kuopio 2009

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Maakunnan kehitysnäkymät ja tavoitteet	4
2.1 EDELLISEN TOTSU:N TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	4
2.2 MAAKUNNAN NYKYTILA JA KEHITYSNÄKYMÄT VUOTEEN 2011 SEKÄ ARVIO MAAKUNTAOHJELMAN MÄÄRÄLLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA VUOTEEN 2010	6
3. Maakuntaohjelman toteuttaminen vuosina 2010 – 2011	9
3.1 TOIMINNAN PAINOPISTEET JA KESKEISET HANKEKOKONAISUUDET MAAKUNTASTRATEGIAN TOIMINTALINJOITAIN.....	9
<i>TL 1 Talouden uudistuminen</i>	9
<i>TL 2 Työvoiman riittävyys ja osaaminen</i>	11
<i>TL 3 Hyvinvointipalvelut ja hyvinvointi</i>	12
<i>TL 4 Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus</i>	13
3.2 ÄKILLISILLE RAKENNEMUUTOSALUEILLE KOHDISTETTAVAT ERITYISTOIMENPITEET.....	14
3.3 ERITYISOHJELMIEN JA MUIDEN OHJELMIEN OSUUS MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTUKSESSA....	15
3.4 TOIMENPITEIDEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	16
4. Maakuntaohjelman toteuttaminen hallinnonaloittain	17
<i>Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala</i>	17
<i>Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala</i>	20
<i>Opetusministeriön hallinnonala</i>	21
<i>Sisäasiainministeriön hallinnonala</i>	24
<i>Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala</i>	26
<i>Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala</i>	29
<i>Ympäristöministeriön hallinnonala</i>	31
5. Rahoitustaulukot	32
LIITE: POHJOIS-SAVON KEHITYS V. 2000 - 2008 SEKÄ TAVOITTEET VUODELLE 2010.....	35

1. Johdanto

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma (TOTSU) on sopimus aluekehittämisen voimavarojen kohdentamisesta maakunnassa. TOTSU 2010-2011 sisältää Pohjois-Savon keskeiset vuosien 2010-2011 kehittämisen painopisteet, hankekokonaisuudet sekä esityksen toimenpiteiden rahoittamiseksi. Tässä ominaisuudessa se on maakunnan yhteinen tahdonilmaus sekä budjettiesitys valtion tulo- ja menoarvion laadintaan ja alueelliseen kohdentamiseen.

Lähtökohtana TOTSU:n laadinnassa on se, että se laaditaan voimassa olevan maakuntaohjelman tavoitteisiin perustuen, huomioiden myös maakuntakaavan linjaukset. Koska Pohjois-Savon maakunnan kehittämisstrategiaa ja siihen perustuvaa maakuntaohjelmaa vuosille 2011-2014 ollaan uudistamassa, Pohjois-Savossa on päätetty laatia TOTSU uudistuvan maakuntastrategian painopisteiden mukaisesti siten, että asiakirjasta kuitenkin selviää yhteys voimassa olevaan maakuntaohjelmaan. Tämä menettely on yhteisesti sovittu alueen seutukuntien ja valtion alueviranomaisten kanssa. Menettely on hyväksytty myös työ- ja elinkeinoministeriössä. Myös tulevan Pohjois-Savon ELY-keskuksen strateginen tulossopimus on laadittu Pohjois-Savon uudistuvaan maakuntastrategiaan perustuen.

Pohjois-Savon maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaa on valmisteltu samaan aikaan ja yhteistyössä maakunnan yhteistyöasiakirjan (MYAK 2010) ja Pohjois-Savon ELY:n strategisen tulossopimuksen kanssa. Maakunnan lähivuosien keskeisistä painopisteistä ja hankekokonaisuuksista on neuvoteltu kuntien ja seutukuntien, tulevien ELY-viranomaisten sekä keskeisten oppilaitosten kanssa, minkä ansiosta maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman painotuksiin ja hankkeisiin on Pohjois-Savossa laaja sitoutuminen. Ylimaakunnallisista painopisteistä on neuvoteltu naapurimaakuntien kanssa. Lisäksi Pohjois-Savon painotuksista on keskusteltu tulevan AVI-viraston edustajien kanssa.

Pohjois-Savon TOTSU on käsitelty maakunnan yhteistyöryhmässä 28.9.2009 ja hyväksytty maakuntahallituksessa 28.9.2009.

2. Maakunnan kehitysnäkymät ja tavoitteet

2.1 Edellisen TOTSU:n tavoitteiden toteutuminen

Edellisessä maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa (v. 2009-2010) kehittämisen strategiset painopisteet olivat elinkeinojen ja yritystoiminnan vahvistaminen ja kilpailukyvyyn parantaminen, työvoiman saatavuuden varmistaminen, maakunnan keskeisten osaamisalueiden ja -keskittymien edelleen vahvistaminen, maakunnan saavutettavuuden parantaminen, hyvän ympäristön turvaaminen, alueen omien, uusiutuvien energialähteiden käytön vahvistaminen sekä hyvinvointipalveluiden turvaaminen ja palvelurakenteen uudistaminen. Näiden painopisteiden mukaisesti kehittämistoimenpiteitä on kohdistettu toimintalinjoille. EU:n rakennerahasto-ohjelmat ja kansalliset erityisohjelmat (osaamiskeskusohjelma, aluekeskusohjelmat, maaseudun ja saariston erityisohjelmat) toteuttavat maakunnan strategiaa. Hankkeiden toteutuminen esitetään toimintalinjoittain.

TOIMINTALINJA 1

Kansainvälisesti kilpailukykyinen yritystoiminta

Pääosa TL1:n rahoituksesta on suunniteltu saatavan EU-ohjelmista. Ohjelma on etenemässä hyvin, ja tukea on haettu alkuvuodesta enemmän kuin vuosi sitten. Varkauden seutu ja Koillis-Savo ovat saaneet äkillisen rakennemuutosalueen tukea v. 2009 n. 2,3 M€. Tekesin rahoitus lisääntyi Pohjois-Savossa tammi-kesäkuussa edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Eniten tukea myönnettiin Stora Enson ja Neste Oilin uusiutuvien liikennepolttoaineiden kehitysprojektiin Varkaudessa. Toinen merkittävä Tekes-rahoituksen saaja oli European Batteries akku-

tehtaan teknologiahanke myös Varkaudessa. Tutkimuslaitoksista Tekesin tukea sai eniten Kuopion yliopisto, yhteensä 4,1 milj. euroa.

Kansallisia rahoituspäätöksiä on tehty normaalisti. Suhdannetilanteesta johtuen tukia on haettu aikaisempaa vähemmän, mikä vaikuttaa myös kansallisen tuen käyttöön. Hakemusten määrä on kuitenkin kasvamassa ja erityisesti energiatuen haku on ollut kasvavaa jo useamman vuoden ajan. Myös kuljetustuen haku on nousussa.

TOIMINTALINJA 2

Korkeatasoinen osaaminen, toimiva innovaatioympäristö ja työllisyyden vahvistaminen

Kuopion ja Joensuun yliopistoista muodostuva Itä-Suomen yliopisto aloittaa toimintansa 1.1.2010. Uusi yliopisto sai jo v. 2008 päätöksen kauppatieteiden tutkinnonanto-oikeudesta. Lisäksi Itä-Suomen yliopiston terveystieteiden tiedekunnassa Kuopion kampuksella käynnistyy hammaslääketieteen koulutusohjelma syksyllä 2010.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja lisättiin väliaikaisesti noin sadalla v. 2009, muttei riittävästi Pohjois-Savossa. Alku-muutosten myötä koulutustarpeiden ennakoituvastuu siirtyy maakunnan liitoille.

Toimintalinja 2:lla EU-rahoituksen vaikuttavuuden lisäämiseksi on valittu vuosille 2007-2010 ns. kehittämisteemat, joihin rahoitusta kohdistetaan. Tavoitteena on ohjata vähintään 65 % toimintalinjan rahoituksesta teemoille. Teemat ovat energia- ja ympäristöteknologia, teknologiateollisuuden uudet suunnittelu- ja tuotantomenetelmät, mittaus- ja sensoriteknologia, hyvinvointialan yritysten ja tuotteiden ja palvelujen kaupallistaminen sekä niiden liiketoiminnan kehittäminen. EAKR-toimenpideohjelmassa on asetetuissa tavoitteissa pysytty hyvin, sillä hyväksytyjen hankkeiden rahoituksesta 63 %, n. 46 M€, on ollut teemojen mukaisia. ESR:n osalta teemojen mukaisia hankkeita on ollut vähän, vain 12 %, eli n. 6 M€, hyväksytyjen hankkeiden rahoituksesta.

TOIMINTALINJA 3

Vetovoimainen elinympäristö ja toimiva infrastruktuuri

Valtatie 5:n parantaminen välillä Päiväranta-Vuorela käynnistyy v. 2010. VT5:n parantaminen välillä Varkaus-Kuopio, Palokangas-Humalajoki-väliä koskeva yleissuunnitelma on valmistunut. EU-varoin toteutettava Savon radan nopeudennosto välillä Suonenjoki-maakuntaraja etenee suunnitellusti, ja hanke valmistuu syksyllä 2011. Vuonna 2010 käynnistyvänä kaavailtu Pieksämäki-Kuopio-rataosan perusparantamistyö on siirtymässä jälleen parilla vuodella eli nykyisen näkemyksen mukaan työt valmistuisivat vasta v. 2014. Talvivaaran kuljetusten vauhdittamina ovat Kuopion ja Iisalmen välisellä rataosalla käynnissä kiskonvaihto ja tukikerroksen puhdistustyöt. Työt valmistuvat vuonna 2011. Matkuksen logistiikkakeskuksen valmisteleva työ on käynnissä.

Vesihuoltohankkeet ovat toteutuneet tai toteutumassa seuraavasti (alv 0):

- Säviä-Keitele-yhdysvesijohto ja runkoviemäri valmistuneet v. 2009 (valtion osuus 440 000 €)
- Alapitkä-Lapinlahti-siirtoviemäri (valtion osuus 550 000 €) valmistuu elokuussa v. 2010
- Leppävirta-Varkaus-siirtoviemäri ja -yhdysvesijohdon rakentaminen aloitetaan v. 2009 (saanut v. 2009 500 000 €, valtion koko osuus 3,5 M€)
- Könönkangas-Kaavi-Rajasalmi-raaka- ja yhdysvesijohto ja Laukka-ahon ja Kunttalan alueen viemäröintihanke saanut v. 2009 600 000 € ja aloitetaan vuosien 2009 ja 2010 vaihteessa.

Ympäristökunnostushankkeisiin (pilaantuneiden maa-alueiden ja vesistöjen ja valuma-alueiden kunnostus) on saatu v. 2009 300 000 €.

TOIMINTALINJA 4

Uudistuva hyvinvointiyhteiskunta ja toimivat palvelurakenteet

Kuntien palvelurakenteessa tapahtuu muutoksia vuoden 2010 alusta siten, että Ylä-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä aloittaa toimintansa kuten myös Siilinjärven, Nilsiän ja Maaningan Siiliset-yhteistoiminta. Kuopion kaupungin atk-toiminnot ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin Tekplussa yhdistetään erilliseksi IT-palvelutuotanto-organisaatioksi 1.1.2010 alkaen. Valtioneuvoston on tehnyt päätöksen Kuopion ja Karttulan yhdistymisestä vuoden 2011 alusta.

Lapinlahden ja Varpaisjärven suunnitelma ei vastaa puitelain terveydenhuollon yhteistoiminta-alueelle asettamaa 20.000 asukkaan väestöpohjaa ja kunnat ja ministeriö selvittävät edelleen tilannetta.

Erityisohjelmien ja muiden ohjelmien osuus maakuntaohjelman toteutuksessa

Osaamiskeskusohjelman ja aluekeskusohjelmien toteuttaminen tapahtuu ohjelmien suunnitelmien mukaisesti.

Kuopion seutu on vetovastuussa Hyvinvointiklusterissa ja lisäksi mukana HealthBio - Terveyden bioklusterissa, Elintarvikekehityksen klusterissa ja Ympäristöteknologiaklusterissa. Varkauden seutu on liitännäisjäsenenä Tulevaisuuden energiateknologiaklusterissa. Maakunta on hankerahoituksen kautta mukana myös matkailu- ja elämystuotantoklusterissa sekä asumisen osaamis-klusterissa.

Kaikki Pohjois-Savon kolme aluekeskusohjelmaa jatkavat vuoden 2009 loppuun. Alueet ovat valmistelleet uudet KOKO-ohjelmaesitykset TEM:lle ja ovat valmiit toteuttamaan KOKO-ohjelmaa 1.1.2010 alkaen.

Alueellistamishankkeiden toteutuminen

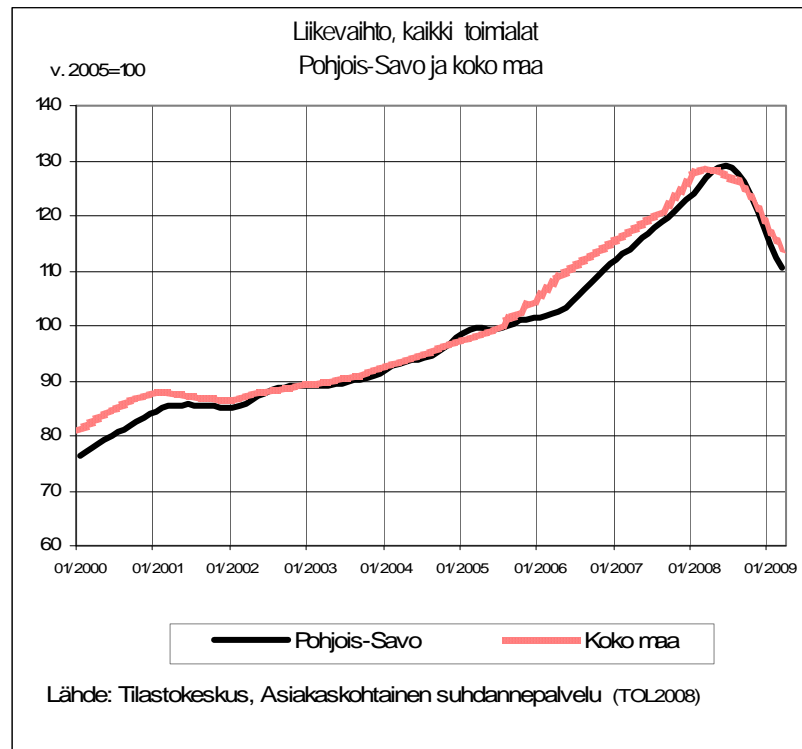
Alueellistamiselle asetetuista tavoitteista on toteutumassa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean toiminnan aloittaminen Kuopiossa 1.11.2009, tutkimus- ja kehittämistoiminoissa n. 15-20 henkilöä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n alueellistamisesta Kuopioon on päätöksiä 22 henkilötyövuodesta, mutta valtion tuottavuusohjelman vuoksi tavoite on tällä hetkellä 17 henkilötyövuotta vuoteen 2014 mennessä. THL:n perusterveydenhuollon kehittämisyksikköä ei sellaisenaan perusteta, vaan vastaavia toimintoja hajautetaan Helsinkiin, Jyväskylään ja Kuopioon, jossa on nyt 3 henkilöä. Pelastusopiston siviilikriisinhallinnan uusien koulutus- ja toimitilojen ja lisähenkilöstön palkkaukseen ei ole esitetty määrärahalisäystä VM:n talousarvioesityksessä. Metlan Suonenjoen yksikön ja MTT:n Maaningan tutkimusosaston toiminta on vahvistunut.

2.2 Maakunnan nykytila ja kehitysnäkymät vuoteen 2011 sekä arvio maakuntaohjelman määrällisten tavoitteiden toteutumisesta vuoteen 2010

Nykytila

Maailmantalouden kasvun hidastuminen loppuvuodesta 2008 ei näkynyt Pohjois-Savossa yhtä voimakkaasti ja yhtä aikaisessa vaiheessa kuin useassa voimakkaasti teollisuus- ja vientiriippuvaisessa maakunnassa. Kesällä 2008 toimialoista laskuun kääntyivät kemiallinen puuteollisuus, elektroniikkateollisuus sekä tekstiili- ja vaatetusteollisuus. Muilla toimialoilla kasvu jatkui kolmannelle vuosineljännekselle saakka, joskin hitaampana kuin alkuvuodesta 2008. Vuosi 2008 kokonaisuudessaan oli vielä vahvan kasvun vuosi mekaanista puunjalostusta lukuun ottamatta.

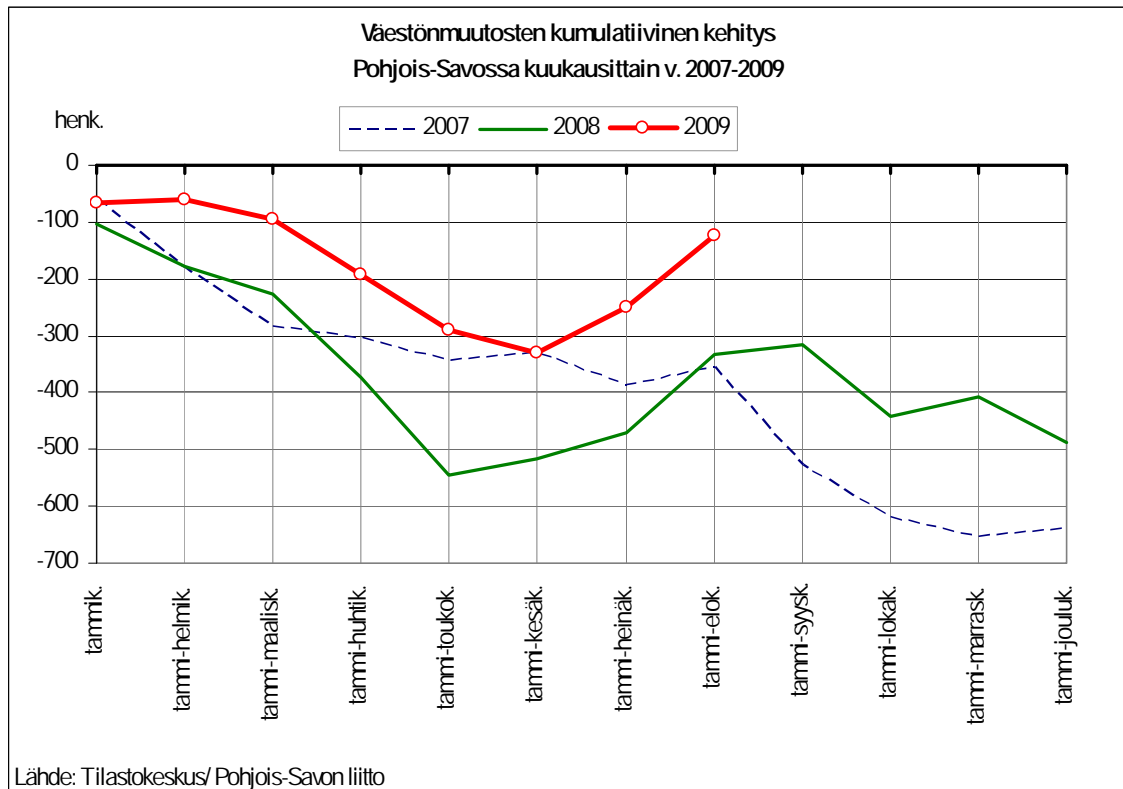
Taantuman vaikutukset ovat kuitenkin alkaneet näkyä myös Pohjois-Savossa melko selvästi vuoden 2009 aikana. Tilauskannat teollisissa yrityksissä ovat pysyneet matalina eikä nopeaa käännettä ole nähtävissä. Tällä hetkellä maailmanmarkkinoilla orastava suhdannekäännös nousuun on jo nähtävillä, mutta toistaiseksi siitä ei ole vielä Pohjois-Savossa näkynyt merkkejä parantuneena kysyntänä. Alueella toimii paljon sisämarkkinayrityksiä, joihin heikentyneellä kysynnällä ei alkuvaiheessa ole ollut suurta merkitystä. Tilanne voi kuitenkin muuttua, mikäli työllisyys heikkenee hyvin rajusti.

Globaalin metsäteollisuuden tuotannon painopiste siirtyy lähemmäksi kasvavia markkinoita, pääasiassa Aasiaan. Metsäteollisuuden rakennemuutos koskettaa vahvasti koko Itä-Suomea, ja esimerkiksi Varkauden alueella arvioidaan mahdollisen Stora Enson lopettamispäätöksen vaikuttavan jopa 2 500 – 3 000 työpaikan menetykseen. Lisäksi vaikutukset tuntuvat metsästä saatavien tulojen vähenemisenä sekä alihankkijoiden kuten metalli- ja konepajayritysten ja logistiikkayritysten kasvavina vaikeuksina.

Maakunnan viidestä seutukunnasta kaksi on nimetty äkillisen rakennemuutoksen alueeksi (Varkaus ja Koillis-Savo). Lisäksi Ylä-Savossa aiempina vuosina reilusti kasvanut vientiteollisuus on kokenut suuria vaikeuksia, jonka seurauksena on ollut merkittävä lomautusaalto sekä runsaasti irtisanomisia.

Pohjois-Savon muuttotappio siirtolaisuus huomioiden oli v. 2008 -256 henkeä, mikä on kuitenkin vain noin neljäsosa 1990-luvun lopun tasosta. Pohjois-Savon muuttotappiota on pienentänyt 2000-luvulla siirtolaisuus, joka on jatkanut edelleen kasvuaan. Muuttotappio on ollut laskusuunnassa vv. 2007–2008 ja alkuvuodesta 2009 taantuma on vähentänyt muuttotappioita. Olettavasti myös loppuvuoden muuttotappiot vähentyvät verrattuna viimeisten vuosien tasoon.

Työttömiä työnhakijoita oli Pohjois-Savon TE-toimistoissa v. 2008 keskimäärin 11 082 eli 9,6 % työvoimasta. Talonrakennuksen työttömyys alkoi kasvaa syksyllä 2008 ja avoimien työpaikkojen määrä väheni syksyllä 2008 selkeästi verrattuna edelliseen syksyyn. Työttömien määrän lisääntyminen alkoi alkuvuodesta 2009 lähennellä jyrkkyydeltään 1990-luvun alkupuolen voimakkuutta ja erityisesti nuorisotyöttömyys on lisääntynyt. Ensi vaiheessa työttömyyden kasvu on kohdistunut rakentamiseen, kuljetuksiin ja vientiteollisuuteen. Suhdanneluonteinen työttömyyden kasvu kuitenkin pysähtyi kesäkuussa 2009, kun lomautukset vähenivät ja vientiteollisuudesta alkanut taantuma ei vielä levinnyt palveluihin ja julkiselle sektorille. Rakennustyössä työvoiman kysyntä on piristynyt kevään luvuista, vaikka työttömiä on edelleen runsaasti. Myöhemmin syksyllä näkyy, lähteekö suhdannetyöttömyys uudelleen nousuun, jos lomautukset taas lisääntyvät ja heikko taloustilanne heijastuu vahvemmin vientiteollisuudesta muualle talouteen.

Yritysten liikevaihdon kasvu oli Pohjois-Savossa v. 2008 keskimäärin 8,2 % (maakunnista neljänneksi nopeinta), kun koko maassa se kasvoi 6,4 %. Alkuvuodesta 2009 yritysten liikevaihto taittui voimakkaaseen laskuun seuraten globaalia finanssikiäsiä, mutta Pohjois-Savossa liikevaihdon lasku ei ollut yhtä jyrkkää kuin maassa keskimäärin. Varkauden ja Kuopion seudun vahvan vientirakenteen ansiosta maakunta ohitti viennin kasvussa v. 2008 koko maan tason valtakunnallisesti vahvan loppuvuoden ansiosta. Silti loppuvuoden 2008 ja alkuvuoden 2009 tiedot enteilevät vaikeita aikoja myös Kuopion ja Varkauden seudun viennistä riippuvaisille toimialoille.

Kehitysnäkymät vuoteen 2011

Pohjois-Savon lähiaikojen kehitysnäkymiä tarkasteltaessa vuosi 2010 tulee olemaan työttömyyden osalta heikko vuosi. Työttömyys tulee kasvamaan aikaisemmista vuosista, mutta aluetaloudessa kuitenkin tapahtuu vuoden 2010 aikana näillä näkymin suhdannekäännöksiä ja oletettavasti maakunnan muuttotappiot eivät lisääny vaan pysyvät entisellä tai hieman laskevalla tasolla. Vuonna 2011 työttömyys alkaa vähentyä ja vastaavasti työllisyys kasvaa.

Vuodesta 2011 eteenpäin liikutaan vaikutusten ristivedossa, jossa aluetalouden kasvu, uusiutumisen vauhti ja kilpailukykyisyys vaikuttavat merkittävästi myös väestön muuttoliikkeeseen. Alueen sisäinen työvoiman tarjonta kääntyy laskuun ikärakenteen vanhenemisen johdosta, mikä

oletettavasti myös pienentää muuttotappioita. Tämä kuitenkin edellyttää, että alue pysyy kilpailukykyisenä sekä yritykset ja työnantajat vetovoimaisina. Jos talouskehitys on Suomen muissa kasvukeskuksissa voimakkaampaa kuin Pohjois-Savon kasvukeskuksissa, alkaa alue menettää väestöään muihin kasvukeskuksiin kuten 1990-luvun laman jälkeen.

Aluetuotteen kasvussa ratkaisevassa asemassa tulee olemaan metsäteollisuuden rakennemuutos ja toisaalta alueen teknologiateollisuuden kilpailukyky. Stora Enson Varkauden tehtaiden toiminnan jatkuminen vuoden 2010 jälkeen on vaakalaudalla. Mikäli toiminta loppuu Varkaudessa, se tulee vaikuttamaan voimakkaasti työllisyyteen ja välillisesti myös muun elinkeinotoiminnan kilpailukykyyn Varkauden seudulla. Metsäteollisuuden rakennemuutos on yhteinen ongelma Itä-Suomessa.

3. Maakuntaohjelman toteuttaminen vuosina 2010 – 2011

3.1 Toiminnan painopisteet ja keskeiset hankekokonaisuudet maakuntastrategian toimintalinjoittain

Pohjois-Savon maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman painopisteet ja keskeiset hankekokonaisuudet esitetään uudistuvan maakuntastrategian toimintalinjojen mukaisesti. Maakuntastrategia hyväksytään marraskuussa 2009 maakuntavaltuustossa, ja Pohjois-Savon maakuntaohjelma vuosille 2011-2014 laaditaan siihen perustuen. Tästä syystä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi laatia TOTSU uusiin painotuksiin perustuen, jotka käytännössä ohjaavat ja linjaavat maakunnan kehittämistoimenpiteitä jo vuoden 2010 alusta. Tämä menettely on yhteisesti sovittu alueen seutukuntien sekä valtion alueviranomaisten kanssa. Menettely on hyväksytty myös työ- ja elinkeinoministeriössä.

Uuden maakuntastrategian toimintalinjat sisältävät käytännössä myös voimassa olevan maakuntaohjelman toimintalinjat. Maakuntastrategian uudistamisen myötä Pohjois-Savon keskeisten kehittämisalueiden painotus on muuttunut ja terävöitynyt aikaisemmasta.

Seuraavina kahtena vuonna kunkin toimintalinjan (TL) painopiste on Pohjois-Savossa talouden elvyttämistoimissa.

TL1 Talouden uudistuminen

Käsittelee Pohjois-Savon maakuntaohjelman 2007 - 2010 toimintalinjat: TL1 Kansainvälisesti kilpailukykyinen yritystoiminta ja osittain TL2 Korkeatasoinen osaaminen, toimiva innovaatioympäristö ja työllisyyden vahvistaminen.

Toimintalinjan tavoitteena on uudistaa Pohjois-Savon taloutta ja yritystoimintaa innovoinnin, teollisuuden ja palveluiden tuottavuuden nousun sekä elinkeinoelämää palvelevien osaamiskeskittymien ja oppimisympäristöjen vahvistamisella. Tavoitteena on lisätä yritysten asiakassuuntautuneisuutta, parantaa yritysten kansainvälistymistä ja kansainvälistä liiketoimintaosaamista sekä palveluliiketoimintaa.

Maailmantalouden lama on vaikuttanut voimakkaasti Pohjois-Savon elinkeinoelämään. Kysynnän vähentyminen on johtanut monissa yrityksissä toimintakapasiteetin pienentämiseen sekä työvoiman irtisanomisiin ja lomautuksiin. Erityisesti metsäteollisuus- ja teknologiayritykset ovat kärsineet kansainvälisen kysynnän heikentymisestä. Varkauden seutu ja Koillis-Savo on nimetty äkillisiksi rakennemuutosalueiksi.

Talouden lamasta johtuen toimintalinjan 1 painopiste on lähivuosina ns. elvytystoimissa, joilla pyritään parantamaan elinkeinoelämän kilpailukykyä sekä parantamaan yritysten toimintaympäristöä. Lisäksi valituilla toimenpiteillä pyritään vähentämään rakennemuutoksen kielteisiä

vaikutuksia elinkeinoelämään. Strategisena tavoitteena on myös hyödyntää taantuma-aikaa maakunnan osaamis- ja innovaatiopotentiaalin kasvattamiseksi sekä yritysten kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseksi.

TOIMENPITEET JA KEHITTÄMISHANKKEET v. 2010-2011

Talouden elvytystoimenpiteet

- Elinkeinoelämää tukevien julkisten investointien aikaistaminen (kuntien perusrakenteen investointitukihankkeet, muut tie-, ympäristö- ja rakennushankkeet) (*P-S:n ELY ja P-S:n liitto, kunnat*)
- Pk-yritysten kilpailu- ja uusiutumiskykyä sekä yritysten murrosvaiheesta selviytymistä parantavat palvelut ja hankkeet (*P-S:n ELY, P-S:n liitto, Finnvera*)

Talouden uudistuminen, innovointi, tuottavuus

- Uusyrityspereustannan tukitoimenpiteet, erityisesti palvelusektorilla (*P-S:n ELY, Finnvera*)
- Uusien innovaatioiden löytäminen ja sitä kautta uusien markkinalähtöisten tuotteiden aikaansaaminen
 - Eri osaamisaloja yhdistämällä hyvinvointi-, ympäristö- ja energia-alan osaaminen sekä niitä tukevat perusteknologiat, kuten bioteknologia, mittausteknologia ja kehittyvä materiaalitekknologia
- Pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä edistävät hankkeet, mm. Pohjois-Savon elinkeinoelämän kansainvälistymisen toimintamallin toteuttaminen (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)
- Pk-yritysten toimitilahankkeet silloin, kun kunta tai kiinteistöyhtiö on ylläpitäjänä (*P-S:n ELY, kunnat*)
- Maatalouden rakennekehityksen tukeminen tavoitteena kilpailukykyiset maatilat ja tuottavuuden nousu, painoalana erityisesti maitotalous (*P-S:n ELY*)
- Luovan sektorin hyödyntäminen yritysten ja tuotteiden uudistamisessa (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)

Osaamiskeskittymät

- Vahvistetaan maakunnan elinkeinoelämää tukevia ja uudistavia tutkimus- ja koulutus- sekä yrityskehitysympäristöjä, erityisesti Pohjois-Savon teemoihin liittyen (energia- ja ympäristöteknologia, teknologiateollisuuden uudet suunnittelu- ja tuotantomenetelmät, mittaus- ja sensoriteknikka sekä hyvinvointialan yritysten tuotteiden ja palveluiden kaupallistaminen sekä liiketoiminnan kehittäminen v. 2007-2010) (*P-S:n ELY, P-S:n liitto, kunnat*):
 - Kuopio – bioteknologian ja hyvinvointitekknologian ja -palvelujen sekä ympäristöteknologian ja -osaamisen kehittämisen sekä niiden kaupallistamisen keskus
 - Varkauden seutu – energiateknologian yritystoiminnan kärki ja verkottunut osaamiskeskittymä
 - Ylä-Savo -verkottunut maitotalouden keskittymä
 - Savilahden kampuksen kehittäminen oppimis-, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan huippuympäristönä (*Itä-Suomen yliopisto ja Savonia-ammattikorkeakoulu, OPM*)
- Kuopion seudun osaamiskeskuksen (elintarvikekehitys, hyvinvointiklusteri, HealthBio-terveyden bioteknologia ja ympäristöteknologia), ja Varkauden energiateknologian osaamisklusterin (Varkaus liitännäisjäsenenä) elinkeinoelämän kilpailukykyä ja uudistamista parantavien kärkihankkeiden tukeminen (*P-S:n ELY, P-S:n liitto, kunnat*)
- Valtion toimintojen alueellistamista tukevat hankkeet, erityisesti maakunnan osaamiskeskittymiä vahvistavat alueellistamishankkeet:
 - Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean käynnistyminen Kuopiossa (*STM*)
 - Kriisinhallintakeskuksen toiminnan vahvistaminen Kuopiossa (*SM*)
 - Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) henkilötyövuosien alueellistaminen Kuopioon (*STM*)
 - EU:n kemikaaliviraston toimintojen sijoittaminen Kuopioon (*YM*)
 - Museoviraston aluetoimisto Kuopioon (*OPM*)

- METLAN Suonenjoen yksikön, MTT:n Maaningan tutkimusaseman sekä alueen muiden elinkeinoelämän kannalta keskeisten tutkimuslaitosten toiminnan vahvistaminen
- Varaudutaan hammaslääketieteellisen koulutuksen käynnistymisen edellyttämiin koulutus- ja tutkimusympäristön investointeihin (hammasklinikka), EAKR korkeintaan 2 milj. euroa (*P-S:n liitto, kunnat*)
- Matkailukeskittymien vahvistaminen, painopisteenä Tahkovouri ja sen verkottuminen muihin matkailukeskuksiin (*P-S:n ELY, P-S:n liitto, kunnat*)
- Maakunnan osaamisen ja elinkeinoelämän tunnettuuden parantaminen maakunnallisella markkinointihankkeella (*P-S:n liitto*)

Äkillisille rakennemuutosalueille kohdistettavat erityistoimenpiteet on esitelty luvussa 3.2.

TL 2 Työvoiman riittävyys ja osaaminen

Käsittää osittain Pohjois-Savon maakuntaohjelman 2007 - 2010 toimintalinjan 2. Korkeatasoinen osaaminen, toimiva innovaatioympäristö ja työllisyyden vahvistaminen

Työvoiman saatavuus on kriittinen menestystekijä Pohjois-Savossa. Saatavuutta parannetaan nostamalla työhön osallistuvuutta, parantamalla alueen vetovoimaa työikäisen väestön saamiseksi muualta sekä kohdistamalla koulutusta elinkeinoelämän tarpeiden mukaisesti. Työvoiman tuottavuutta parannetaan työntekijöiden ammatillisesta osaamisesta kehittämällä sekä johtamista ja työyhteisöjä kehittämällä.

Kansainvälisestä lamasta ja sitä seuranneesta yritysten kannattavuuden laskusta johtuen Pohjois-Savossa on tällä hetkellä lomautettuina 2 900 työntekijä. Vuosina 2008-2009 on irtisanottu vajaat 2 000 työntekijää, minkä seurauksena maakunnan työttömyysaste on kohonnut 13,1 %:iin ollen pahinta Varkauden seudulla ja Ylä-Savossa.

Taloustilanteesta johtuen lähivuosina painopiste työvoiman osalta tulee olemaan työvoiman kysynnän aktivoimisessa sekä työvoiman osaamisen ylläpitämisessä, osittain myös uudelleen koulutuksessa. Työttömyyden kasvun hillitsemisen ohella varaudutaan lamaa seuraavan nousukauden työvoimapulaan.

TOIMENPITEET JA KEHITTÄMISHANKKEET v. 2010 - 2011

Työllisyyden edistäminen

- Runsaasti työllistävän palvelusektorin kehittämishankkeet (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)
- Työelämälähtöisen koulutuksen lisääminen (yhteishankintakoulutustuotteet) (*P-S:n ELY*)

Työvoiman riittävyys

- Toimenpiteet työikäisen työhön osallistuvuuden nostamiseksi: työhyvinvointi, ammatillinen osaaminen, työtapojen joustavuus sekä toimenpiteet nuorten työllistymisen edistämiseksi (*P-S:n ELY*)
- Edistetään nuorten kouluttautumista ja vastavalmistuneiden nopeaa työelämään pääsyä (*P-S:n ELY*)
- Parannetaan koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän kohtaantoa maakunnallisella koulutuksen ennakoinnilla (*P-S:n liitto*)
- Hammaslääketieteellisen koulutuksen käynnistyminen Itä-Suomen yliopistossa (*Itä-Suomen yo, OPM*)
- Energiatekniikan koulutusohjelman käynnistyminen Savonia-ammattikorkeakoulussa (*Savonia-amk*)
- Maatalousopetuksen kehittäminen Savonia-ammattikorkeakoulussa (*Savonia-amk*)
- Maakunnan vetovoiman lisääminen: Pohjois-Savon markkinointihanke (*P-S:n liitto, kunnat*)

Osaaminen

- Koulutuksen kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden edistäminen, opiskelijoiden kansainvälisyysvalmiuksien lisääminen (*P-S:n ELY*)
- Yritysten ja organisaatioiden johdon ja henkilöstön kouluttaminen ja kehittäminen (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)
- Edistetään koulutuksen ja tutkimuksen sekä työelämän yhteistyötä maakunnan innovaatiopotentiaalin hyödyntämiseksi (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)
- Edistetään vuoden 2010 alusta aloittavan Itä-Suomen yliopiston alueellista vaikuttavuutta sekä Savonia-ammattikorkeakoulun ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun toiminnallista yhteistyötä (*P-S:n ELY, P-S:n liitto*)

TL 3 Hyvinvointipalvelut ja hyvinvointi

Käsittää Pohjois-Savon maakuntaohjelman 2007 - 2010 toimintalinjan 4. Uudistuva hyvinvointiyhteiskunta ja toimivat palvelurakenteet.

Maakunnan hyvinvoinnin ja vetovoiman kannalta toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon hyvinvointipalvelut ovat tärkeitä. Mm. väestö- ja ikärakenteen muutos, väestön keskittyminen sekä kuntien heikentynyt taloustilanne edellyttävät erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvien rakenteiden ja palveluprosessien uudistumista sekä kuntien yhteistyön tiivistämistä palvelujen tuottamisessa.

Talouden taantuma on merkittävästi vaikeuttanut kunnallisten sosiaali- ja terveyspalvelujen rahoitus pohjaa. Lomautusten, palvelujen yksityistämisen ja palvelujen karsinnan avulla pyritään säästöihin. Taantuma on lisännyt työttömyyttä ja erityisesti nuorten syrjäytymisuhkaa, ja vastaavasti sosiaaliturvamenojen, mm. toimeentulotukimenojen merkittävää kasvupainetta.

Pohjois-Savossa väestön ns. ikävakioidu sairastavuusindeksi oli v. 2008 121,4 (koko maa=100). Maakunnan eri alueilla tilanne on hyvin erilainen sairastavuusindeksin vaihdeltaessa Siilinjärven indeksistä 105,4 Rautavaaran indeksiin 170,8. Sosiaalista hyvinvointia kuvaavat toimeentulotuen bruttomenot olivat Pohjois-Savossa 5,4 % koko maan menoista eli väestöosuutta, joka on 4,6 %, merkittävästi suuremmat (v. 2007). Pohjois-Savon väestön hyvinvoinnin tila on siten hyvin ongelmallinen.

Tavoitteena on, että laadukkaat palvelut turvataan maakunnassa matalasuhdanteessakin mm. monipalvelumallien, tuottavuudeltaan tehokkaiden palveluinnovaatioiden ja palveluprosessien avulla sekä hyödyntämällä teknologiaa. Sähköisillä tietojärjestelmillä tuetaan sosiaali- ja terveyspalvelujen välistä yhteistoimintaa (integraatiota). Terveyskeskusten kokoa lisäämällä lisätään niiden vetovoimaa työnantajana.

Väestörakenteen vanhenemisesta johtuvaan palvelukysyntään pyritään vastaamaan rakenteellisella muutoksella, jossa painotetaan itsenäistä suoriutumista kotona mahdollisimman pitkään laitoshoidon sijaan.

TOIMENPITEET JA KEHITTÄMISHANKKEET v. 2010-2011

Hyvinvointipalveluiden rakenteiden ja prosessien kehittäminen

- Paras-hankkeen toteutus (kuntayhteistyö, suuremmat yksiköt), tavoitteena palvelujen järjestämisen kannalta kestävä kuntarakenne (*P-S:n liitto, kunnat*)
- Kehitetään kuntien yksityisten palvelujen osto-osaamista (*kuntien hankintayhteisöt*)
- Kunnallisen, yksityisen ja järjestöjen palvelukokonaisuutta edistävät hankkeet sekä palvelutuotannon uusien tuotantotapojen kehittämiseen ja uusimpien teknologioiden hyödyntämiseen liittyvät hankkeet (*STM, P-S:n ELY, P-S:n liitto, kunnat*)
- Pohjois-Savon tavoitteena on osallistua TEM:n HYVÄ-kehittämisprosessiin alueellisena pilottina

- Asiakkuuksien vahvistaminen hyvinvointipalveluissa (*I-S:n AVI, P-S:n liitto, kunnat*)
- Koti- ja avohoitoa, kuntouttavaa työtettä ja omaishoitoa kehittävät hankkeet (*P-S:n liitto, kunnat*)

Hyvinvointialan palveluyritysten kehittämishankkeet osana palvelujärjestelmää

- Hyvinvointialan teemaohjelman toteutus: hyvinvointialan yritysten tuotteiden ja palveluiden kaupallistaminen sekä liiketoiminnan kehittäminen (*P-S:n ELY, P-S:n liitto, yksityiset*)

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

- Elämänhallintaa tuetaan ennaltaehkäisevällä toimintatavalla ja omahoidolla (*P-S:n sh-piiri, kunnat*)
- Syrjäytymistä, erityisesti nuorten, ehkäisevät toimenpiteet (*P-S:n ELY, kunnat*)
- Kehitetään kulttuurin keinoja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (*P-S liitto, kunnat*)

TL 4 Kestävä aluerakenne ja saavutettavuus

Käsittää Pohjois-Savon maakuntaohjelman 2007 - 2010 toimintalinjan 3. Vetovoimainen elinympäristö ja toimiva infrastruktuuri

Hyvin toimiva yhteysverkko ja viihtyisä elinympäristö ja riittävät palvelut vaikuttavat suoraan elinkeinoelämän ja sitä kautta maakunnan kilpailukykyyn. Toimintalinjan tavoitteena on turvata kestävä aluerakenteen kehittäminen, tasavertainen liikenteellinen saavutettavuus Suomessa ja Pohjois-Savon alueella ilmastomuutosta hillitsevällä tavalla. Tavoitteena on myös turvata erityisesti maatalouden ja bioenergian tarvitsemat liikenneyhteydet. Tarkoituksenmukainen aluerakenne ja luonnonvarojen kestävä käyttö parantavat Pohjois-Savon kilpailukykyä.

Kaupungistuminen on ollut vahva trendi viimeisten vuosikymmenten ajan Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon aluerakenne on keskittynyt vuosina 1995–2005 Kuopion seudulle.

Valtakunnan tasolla tehdyt liikenneverkon kehittämistä koskevat pitkän aikavälin ratkaisut ja ennakkokaavailut eivät tue Itä-Suomen tavoitteita. Tämän vuoksi maakunnan tasolla liikenneverkon kehittämisessä onkin nostettu korostetusti esille Pohjois-Savon saavutettavuuden parantaminen ja elinkeinoelämän kilpailukyyn turvaaminen.

Etelä-Suomi satamineen ja pääterminaaleineen on Pohjois-Savon näkökulmasta sekä raide- että tieliikenteen lähteille ja saapuville kuljetuksille tärkein sekä merkitykseltään kasvava kuljetussuunta. Pohjois-Savon kilpailukyky ja saavutettavuus onkin Kuopion lentoaseman ohella ennen kaikkea VT5:n, VT9:n ja Savon radan varassa. Keskeiset Pohjois-Savon liikennejärjestelmään liittyvät ongelmat ovat Savon radan hidas junayhteys Helsinkiin ja yöjunavuoron puuttuminen, VT5:n puutteellinen turvallisuus ja välityskyky sekä logistiikan korkeat kustannukset.

Vesienhoitosuunnitelmien toteuttaminen edellyttää vesivarojen käytettävyyden ja tilan parantamista ja vesihuoltopalveluiden saatavuuden varmistamista.

Haja-asutusalueiden jätevesiasetuksen täytäntöönpano edellyttää myös valtiolta merkittävää taloudellista panostusta.

TOIMENPITEET JA KEHITTÄMISHANKKEET v. 2010-2011

Aluerakenne

Painopiste on matkailun ja yhdyskuntarakenteen kehittämisalueiden ylikunnallisen suunnittelun ja toteuttamisen tukemisessa. Toimivan ja energiatehokkaan aluerakenteen runkona kehitetään maakuntakeskusta sekä 5-tien kaupunkialueiden ja maaseudun keskusten muodostamaa verkostoa.

- Vesihuolto: Leppävirta-Varkaus-siirtoviemäri ja -yhdysvesijohto, budjettihanke v. 2009 9,5 M€, valtion osuus 3,5 M€ vuosille 2010 - 2011 3,0 M€ (YM)
- Vesistöjen ja valuma-alueiden kunnostus: 1,0 M€ vuosille 2010 - 2011 (n. 10 hanketta MMM, YM)
- Toteutetaan ilmastomuutokseen sopeutumiseen tähtäviä toimenpiteitä, tulvadirektiiviin perustuen arvioidaan tulvariskit ja tehdään tulvariskien hallintasuunnitelmat tulvauhan alaisille merkittäville vesistöalueille Pohjois-Savossa. Tulvariskien arvioinnissa tehdään yhteistyötä koko Vuoksen alueella.

Saavutettavuus

Painopisteenä on henkilöliikenteessä junayhteyden nopeuttaminen Helsinkiin ja Pietariin sekä henkilö- ja tavaraliikenteessä eri liikennemuotojen yhteistyön ja keskinäisen logistiikan kehittämisessä. Maakunnan väestön palvelujen saatavuutta edistävät joukkoliikenteen ja laajakaistaverkon kehittäminen, maaseudun tarpeita sekä väestön että raaka-ainehuollon ja bioenergian kuljetusten kannalta on keskeistä vähäliikenteisen tieverkon kunnosta huolehtiminen.

Keskeiset **saavutettavuuden** kehittämistä palvelevat yhteysverkon hankkeet ovat seuraavat:

- Savonradan perusparantamisen loppuunsaattaminen välillä Pieksämäki-Kuopio, osin ylimatekunnallinen hanke, Etelä-Savo, Pohjois-Savo (RHK)
- VT5:n parantaminen välillä Varkaus-Kuopio, hankekokonaisuuden kust. n. 88 M€ (LVM)
- Matkuksen logistiikkakeskus/yhdistettyjen kuljetusten terminaali-alue, kust. 17 M€
 - Terminaalihankkeen toteuttaminen (RHK, Kuopio)
 - Kuopion tavara ja henkilöratapihan perusparantaminen, 30 M€, (RHK)
 - RHK:n investointisuunnitelmiin vuodelle 2010 – 2012 kuuluu vanhan tavararatapihan ja henkilöratapihan perusparantaminen. Asema-alueita koskevat kehittämistoimenpiteet (15 M€) tulee toteuttaa viimeistään matkakeskushankkeen yhteydessä
- Perusväylänpidon rahoitus, Esitetään perustienpidon rahoituksen nostamista 630 M€:n tasolle ja radanpidon 450 M€:n tasolle (LVM)
- Itä-Suomen pääliikennekentän, Kuopion lentoaseman edelleen kehittäminen myös Itä-Suomen matkailua palvelevana charter-liikenteen keskuksena
- Joukkoliikenteessä toimenpiteet kohdistuvat laatukäytävien kehittämiseen, Pohjois-Savon saavutettavuuden parantamiseen julkisin kulkuvälinein sekä kutsuliikennetoiminnan laajentamiseen koskemaan mm. liitäntäliikennettä
 - Kaukoliikenteen saavutettavuus -selvitys. Selvityksen tarkoituksena kartoittaa ylimatekunnallisten joukkoliikennedyhteyksien kehittämistarpeet., mm. Tahkon yhteydet. Mahdollinen ylimatekunnallinen hanke, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala, Kainuu
 - Kuopion ja Tahkon välisten joukkoliikennedyhteyksien kehittämistarpeen selvittäminen
- Pohjois-Savon laajakaista-hanke, toteutus 2010 - 2014, kokonaiskustannusarvio 42 M€ (kunnat, LVM, EU ja yksityiset)

3.2 Äkillisille rakennemuutosalueille kohdistettavat erityistoimenpiteet

Pohjois-Savosta äkillisiksi rakennemuutosalueiksi vuoden 2010 loppuun on nimetty Varkauden seutukunta ja Koillis-Savon seutukunta. Rahoitusta näiden alueiden erityisongelmien hoitoon vuosina 2008 - 2009 on saatu kansallisista ja EU-varoista n. 15.5 M€. Koillis-Savoon palkattiin aluerahoilla selvityshenkilö hakemaan jatkajaa konkurssiin menneelle tehtaalle.

Varkauden seutukunta on nimettävä rakennemuutosalueeksi myös vuosiksi 2011 – 2013. Mikäli Stora Enson Varkauden tehtaiden sellu-, paperi- ja sahateollisuus lopetetaan v. 2010, vähenee seudulta sen seurauksena kerrannaisvaikutuksineen 2800 – 3300 työpaikkaa. Korjaavissa toimenpiteissä on hyödynnettävä sekä kansalliset että EU:n rahoitusresurssit.

Päävastuu kehittämistoiminnasta on kohdealueella, mitä tuetaan mm. ELY:n ja maakuntaliiton resursseilla. Käytettävien kansallisen instrumenttivalikoiman laajentamista tulee harkita, esimerkiksi osaamisen ja t&k&i-resurssien rakennemuutosrahoittaminen onnistuu vain EU-varoista.

Molemmilla rakennemuutosalueilla irtisanotuille järjestetään tehostettuja työvoimahallinnon ja oppilaitosten palveluja uusien työpaikkojen hakemisessa ja ammatillisen osaamisen kohentamisessa. Yritysten sijoittumista rakennemuutosalueille tehostetaan toimintaympäristön parantamisella ja palveluilla, mm. yritysten ja liiketoimintamahdollisuuksien aktiivisella hakemisella. Yrittäjyydestä kiinnostuneiden valmiuksia kehitetään. Rakennemuutosalueiden tulevaisuusverssaissa selvitetään mm. metsä- ja bioenergia-alan uudet tuotanto- ja tuotamahdollisuudet. Päätelmien pohjalta vahvistetaan tarvittavaa tutkimus- ja kehitystyötä, kehitysprojekteja alan parhaiden osaajien ja yritysten kanssa sekä yrityshankkeita.

3.3 Erityisohjelmien ja muiden ohjelmien osuus maakuntaohjelman toteutuksessa

EU-ohjelmat

Valtion aluehallinto uudistuu vuoden 2010 alusta lähtien. Nykyisten lääninhallitusten, työ- ja elinkeinokeskusten, alueellisten ympäristökeskusten ja tiepiirien tehtävät kootaan ja organisoidaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukseen (ELY). Samalla lääninhallitusten tehtävät sulautetaan osittain uuteen ELY:een ja osittain maakuntien liittoihin. Lisäksi lääninhallitusten tehtäviä siirrytään perustettavaan aluehallintovirastoon (AVI).

Alku-hankkeen myötä maakunnan liittojen rooli aluekehitysviranomaisena vahvistuu. Hankkeen johdosta maakunta-ohjelmien ja niitä toteuttavien toteuttamissuunnitelmien (TOTSU) merkitys korostuu aluekehitystä ohjaavina asiakirjoina. Maakunnan yhteistyöasiakirjaan muutos vaikuttaa muun muassa siten, että lääninhallitusten EAKR-varat siirtyvät maakuntien liitoille ja ESR-varat uusiin ELY-keskuksiin. Ympäristökeskuksen EAKR-varat ja TE-keskuksen ESR- ja EAKR-varat siirtyvät ELY-keskuksiin. Lisäksi LVM:n hallinnonalalla olevat EAKR-varat siirtyvät Liikennevirastolle.

Pohjois-Savossa toteutettavat EU-ohjelmat (Itä-Suomen EAKR-ohjelma ja Manner-Suomen ESR-ohjelman Itä-Suomen alueosio) ja kansalliset erityisohjelmat (osaamiskeskus- sekä koheesio- ja kilpailukykyohjelmat) perustuvat Pohjois-Savon maakuntaohjelman strategiaan. Näistä ohjelmista, samoin kuin EU:n maaseutuohjelmasta rahoitettavat kehittämis- ja investointihankkeet perustuvat maakuntaohjelman painotuksiin ja edistävät siten maakuntaohjelman toteuttamista. Maakunnan strategian toteuttamisessa EU-tuet täydentävät kansallisia valtion ja kuntien kehittämisrahoitusta.

Osaamiskeskusohjelmat

Pohjois-Savo on mukana viidessä osaamiskeskusohjelmassa, Kuopion seutu on mukana hyvinvointiklusterissa, terveyden bioklusterissa, elintarvikekehityksen klusterissa sekä ympäristöteknologiaklusterissa. Varkauden seutu on liitännäisjäsenenä tulevaisuuden energiateknologiaklusterissa. Maakunta on hankerahoituksen kautta mukana myös matkailu- ja elämystuotantoklusterissa sekä asumisen osaamisklusterissa. Osaamiskeskusohjelmissa painopisteenä on uuden osaamispohjaisen yritystoiminnan synnyttäminen, yritysten kansainvälistyminen sekä laajemmaltikin alan osaamispotentiaalain vahvistaminen. Ohjelmien koordinointi ja esiselvitysten sekä alustavien hankevalmistelujen rahoitukseen myönnetään osaamiskeskusohjelmiin tarkoitettua maakunnan kehittämisrahaa. Ns. oske-kärkihankkeisiin haetaan niin EU- kuin kansallista rahoitusta. Osaamiskeskusohjelmatoiminta tukee Pohjois-Savon maakuntaohjelman painotuksia.

Koheesio- ja kilpailukykyohjelmat

Pohjois-Savosta on jätetty kolme koheesio- ja kilpailukykyohjelmaehdotusta, Kuopion seudun (käsittää myös Sisä- ja Koillis-Savon), Varkauden seudun (käsittää myös Joroisen ja Heinäveden) sekä Ylä-Savon ohjelma. Valtioneuvosto tekee päätöksen kansalliseen KOKO-ohjelmaan hyväksytyistä alueista loppuvuodesta. Pohjois-Savon KOKO-ohjelmaehdotukset tukevat maakuntaohjelmalle asetettuja tavoitteita etsimällä esim. kunta-yhteistyöhön uusia toimintamalleja, verkottamalla maaseutua ja kaupunkeja sekä tukemalla Pohjois-Savon innovaatiokeskittymän (Iisalmi-Kuopio-Varkaus) syntymistä.

3.4 Toimenpiteiden vaikutusten arviointi

Yhteenvedo arvioiduista suunnitelmatasoisista vaikutuksista toimintalinjoittain.

TOIMINTALINJA	Ympäristövaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Tasa-arvo-vaikutukset
1. Talouden uudistuminen	+ Talouden uudistamisella voidaan vähentää elinkeinoelämän ympäristövaikutuksia; tehokkaat tuotantomenetelmät vähentävät raaka-ainetta, energiaa; kierrätysmateriaalit. Teemoista ympäristöteknologia kehittää näitä prosesseja ja sensori- ja mittaus-teknologiaa voidaan hyödyntää ympäristöriskien arvioinnissa. Bioenergian käytön lisääminen vähentää kasviuonekaasuja.	++ Elinkeinorakenteen uudistaminen ja uusien vahvojen alueiden kehittäminen parantavat maakunnan kilpailukykyä. Osaamisverkoston kautta keskusseutujen kehitys vaikuttaa myös syrjäisempienkin alueiden yritysten uudistumiseen ja kilpailukykyyn.	+ Yritys- ja osaamisverkostojen kautta elinkeinoelämä uudistuu myös syrjäisemmillä alueilla, mikä lisää alueellista tasa-arvoa.
2. Työvoiman riittävyys ja osaaminen	+ Koulutustason nousu ja ympäristötietoisuuden lisääntyminen edistävät kestävä kehityksen periaatteiden omaksumista. Ympäristöteknologiaan ja ympäristöhallintajärjestelmiin liittyvä tietotaito antavat mahdollisuuden ympäristön parantamiseen. Uuden teknologian käyttöönotto vähentää yrityksissä haitallisia ympäristövaikutuksia.	++ Kyky hyödyntää uutta teknologiaa säästää paitsi elinkeinoelämän myös laajemminkin yhteiskunnan varoja. Työvoiman työssä jaksamista tukemalla ja osaamistasoa kehittämällä pystytään nostamaan töihin osallistuvuutta. Uuden teknologian hyödyntäminen opeuksessa (esim. etäopetus) vähentää liikkumisesta aiheutuvia ympäristöhaittoja.	+ Väestön osaamista kehittämällä pystytään edistämään sukupuolten ja eri ikäryhmien tasa-arvoa.
3. Hyvinvointipalvelut ja hyvinvointi	+ Yhteistoiminta ja resurssien tehokkaampi hyödyntäminen vähentävät ympäristön käyttöä.	+ Yhteistoiminta palvelujen järjestämisessä ja väestön terveyden edistäminen säästävät yhteiskunnan varoja.	++ Kuntien peruspalvelujen laadukkaalla järjestämisellä, uusien yhteistyön muotojen ja -teknologiaa hyödyntämällä edistetään väestön alueellista tasa-arvoa.
4. Saavutettavuus ja aluerakenne	++ Aluerakenteen kehittäminen ja liikennejärjestelmien suunnittelu vähentävät ympäristön kuormitusta pitkällä tähtäimellä.	++ Aluerakenteen tiivistyminen laskee yhdyskuntakustannuksia. Verkostoituminen ja yhteistyö vähentävät logistiikkakustannuksia.	+ Toimivat liikennejärjestelmät ja hyvät liikenneyhteydet edistävät väestön tasa-arvoa.

++ merkittäviä myönteisiä vaikutuksia

+ myönteisiä vaikutuksia

0 ei merkittäviä välittömiä vaikutuksia

- kielteisiä vaikutuksia

-- merkittäviä kielteisiä vaikutuksia

4. Maakuntaohjelman toteuttaminen hallinnonaloittain

Tässä luvussa esitellään ministeriöittäin ne Pohjois-Savon maakunnan kannalta keskeiset hankkeet ja hankekokonaisuudet, joista halutaan neuvotella ministeriöiden kanssa.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)

Hankkeet eivät ole tärkeysjärjestyksessä, sillä kaikki ovat maakunnan kannalta tärkeitä.

Alueviranomainen: Pohjois-Savon ELY, Liikennevirasto

1. VT5:n parantaminen välillä Varkaus-Kuopio (31.10.78)

Toimenpiteet:

Esitetään hankkeen käynnistämistä v. 2012. Hankekokonaisuuden kustannukset ovat n. 88 M€. Yleissuunnitelmatasoiset selvitykset on tehty väleille Varkaus-Leppävirta ja Palokangas-Humalajoki. Leppävirta-Palokangas-välillä on valmis tiesuunnitelma, Palokangas-Humalajoki-välin tiesuunnittelua varten on aloitettu maastotietojen hankinta.

Perustelut:

Parannettava tieosuus on 40 km pitkä. Tieosuus välittää Pohjois-Savon ja koko Itä-Suomen valtakunnallista ja seudullista liikennettä. Se on myös tärkeä työmatkaliikenteen väylä. Valtatieosuuden liikennemäärä on 5500-6500 ajon./vrk. Ennustettu liikennemäärä v. 2030 on 6300-7100 ajon./vrk.

Parantamistoimet ovat seuraavat: Varkaus-Leppävirta-osuudella tietä levennetään ja rakennetaan ohituskaistoille keskikaiteet. Leppävirran kohdalla rakennetaan uutta tietä ja eritasoliittymä. Leppävirta-Palokangas-osuudella tietä levennetään, tehdään liittymäjärjestelyt, ohituskaistat ja keskikaiteet. Palokangas-Humalajoki(Kuopio)-osuudelle rakennetaan pääosin kaksiajoratainen keskikaiteellinen tieosuus uuteen paikkaan.

2. Savonradan perusparantamisen loppuunsaattaminen välillä Pieksämäki-Kuopio

- osin ylimaakunnallinen hanke, Etelä-Savo, Pohjois-Savo

Toimenpiteet:

Perusparantamistöiden (sepelitukikerroksen uusiminen ja kiskonvaihto) aikaistaminen välillä maakunnanraja - Kuopio siten, että työt valmistuvat samanaikaisesti radan nopeuttamishankkeen kanssa vuoden 2011 syksyllä.

Perustelut:

Vauhdittaakseen Savonradan kehittämistä Pohjois-Savon ja Etelä-Savon maakunnat ovat suunnanneet merkittäväällä tavalla EU:n tavoite 1 -ohjelman varoja radan nopeuttamistoimiin. Pohjois-Savossa rahoitus kohdistui vuosina 2006 - 2007 Kuopio-Suonenjoki-rataosaan ja vuosina 2009-2011 maakunnan raja - Suonenjoki-rataosaan. Muualla maassa rataverkon kehittäminen tapahtuu valtion varoin ja Itä-Suomea oleellisesti nopeammassa aikataulussa. Esim. samalla matkaetäisyydellä Helsingistä olevan Seinäjoen aikaetäisyys on kolme tuntia, kun Kuopion vastaava on neljä tuntia Keravan oikoradasta huolimatta.

Jotta maakuntien rahoittamat nopeutushankkeet voidaan hyödyntää aikatauluissa, se edellyttää vuosi vuodelta viivästyneiden ja jälleen siirtymässä olevien Savon radan perusparantamistöiden loppuunsaattamista. Liittojen merkittävä panostus rataverkkoon tulee huomioida **aikaistamalla radan parannustöiden valmistumista suunnitellusta vuodesta 2014 vuoteen 2011 niillä rataosilla, joilla nopeudennoston edellyttämät toimenpiteet on tehty EU-varoin.**

3. Kuopion tavara- ja henkilöratapihan perusparantaminen v. 2010- 2012, 30 + 15 M€

Toimenpiteet:

Ratapihan peruskorjaus ja ratapihojen raidejärjestelyt vastaamaan muuttuneita toiminnallisia tarpeita. Henkilöra-
tapihan kehittämistoimet (15 M€) tulee suorittaa tämän jälkeen viimeistään matkakeskushankkeen toteutumisen
yhteydessä.

Perustelut:

Henkilö- ja tavaraliikenteen ratapihat eivät vastaa enää nykyajan vaatimuksia. Tavaraliikenteen ratapihan puut-
teet syövät tavaraliikenteen tehokkuutta. Henkilöra-
tapihan osalla ongelmana on mm. ratapihan lyhyys ja raitei-
den määrä käytettyihin junapituuksiin ja junavuorojen määriin nähden. Aseman merkittävyydestä huolimatta
myöskään asemalaituri ei täytä tämän päivän vaatimuksia mm. esteettömyyden suhteen, sillä siltä puuttuvat mm.
korotetut laiturit sekä myös asemalaiturille johtavat hissit.

4. Perusväylänpidon rahoitus (31.10.20)

Toimenpiteet:

Esitetään perustienpidon rahoituksen nostamista 630 M€:n tasolle ja radanpidon 450 M€:n tasolle. Pohjois-Savon
osalta tämä tarkoittaa tienpidon rahoituksen nousua vuoden 2010 n. 29 M€:sta 35 M€:oon/v.

TAE 2010:n mukainen perustienpidon rahoitus 535 M€ riittää nykykunnan säilyttämiseen päätieverkolla, mutta
alemman tieverkon ja siltojen kunto uhkaa heiketä. Alueellisia tiehankkeita ei pystytä toteuttamaan alueraken-
teen muutoksen edellyttämässä laajuudessa eikä päätieverkkokkaan enää täytä kasvaneen liikenteen turvallisuus-
ja sujuvuustavoitteita. Perustienpidon määrärahojen niukkuudesta johtuen ELY-keskuksilla ei ole mahdollisuuksia
parantaa heikkokuntoisia kuntakeskusten välisiä seututieyhteyksiä, joiden merkitys on kasvanut Paras-hankkeen
myötä. Nykykunnossaan kuntien väliset maantieyhteydet eivät tue kuntien välistä kasvavaa yhteistyötä. Perus-
tienpidon vuosirahoitus tulee nostaa 630 M€ tasolle. Lisärahoituksesta pääosa tulee kohdistaa alueellisiin pääosin
maankäytön laajentumisesta aiheutuviin investointitarpeisiin ja liikenneturvallisuuden edistämiseen sekä teiden ja
siltöjen perusparantamiseen.

Vastaavalla tavalla myös perusradanpidon rahoitus on tarpeeseen nähden ja kasvavat kustannukset huomioiden
liian alhainen. Vuosina 2010 ja 2011 perusradanpitoon on käytettävissä n.350 M€/v eli n. 60 M€/v vähemmän
kuin keskimäärin vuosina 2008 - 2009. Liikennepoliittisen selonteon mukaan koko rataverkko pidetään liikenniö-
itävissä kunnossa. Perusradanpidon rahoituksella on keskityttävä olemassa olevan rataverkon korvausinventoin-
teihin ja kehittämistoimenpiteitä ei voida tehdä. Kaikkia korvaaviakaan investointeja ei voida tehdä ja korjausvelka
kasvaa. Tarve perusradanpitoon on n. 100 M€ kehystä enemmän.

5. Laajakaistaa kaikille -hankkeen rahoitus (31.40.50)

Toimenpiteet:

Pohjois-Savon liitto haluaa varmistaa, että EAKR-varojen ohjaaminen haja-asutusalueiden laajakaistojen rakenta-
miseen ei merkitse sitä, että valtion ja EU:n maaseuturahaston hankkeeseen kaavailtuja varoja pienennetään
Pohjois-Savossa. Lisäksi Pohjois-Savon liitto esittää, että EU:n maaseutuohjelman ja valtion tuki jaettaisiin maa-
kunnittain perustuen rakennettaviin valokuitukilometreihin.

Pohjois-Savon maakunnan kaikki kunnat ja kaupungit ovat laatineet laajakaistan tarveselvityksensä määräaikaan
mennessä. Viestintäviraston laskentaohjeiden mukaan laadittu kustannusarvio on yhteensä 42 M€ brutto. Hank-
keen käytännön toteutus ajoittuu todennäköisesti neljälle vuodelle 2010-2013 siten, että rakentamisen painopiste
on vuodessa 2011. Lopullinen kustannusarvio täsmentyy, kun hankealueet kilpailutetaan. Yhteenveto määräraha-
esityksistä perustuu kuntien päätöksiin 15.9.2009 tilanteen mukaan. Hankkeen jakaminen vuosille 2010-2013
perustuu Pohjois-Savon liiton omaan arvioon.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)							
Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010 milj. €	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
31.10.20	Perusväylänpito (pelkästään perustienpidon osuus, aik. 31.10.21)	33,5	29,0	35,0	35,0	35,0	35,0
31.30.63	Joukkoliikenteen palvelujen ostojen ja kehittäminen (aik. 31.60.63)	3,382	4,0	4,2	4,4	4,4	4,4
31.10.78	Eräät tiehankkeet:						
	- VT 5 Päiväranta-Vuorela	-	26,0	20,0	20,0	15,0	6,0
	- VT5 Varkaus-Kuopio	-	-	-	6,0	22,0	22,0
	Palokangas-Humalajoki						
31.40.50	Pohjois-Savon laajakaistahanke	-	3,6	4,4	3,0	3,0	-
Valtion rahoitus yhteensä		36,882	62,6	63,6	68,4	79,4	67,4
Kuntien rahoitus yhteensä			6,3	6,9	6,6	7,0	0,785
Yksityinen rahoitus yhteensä			3,6	4,4	3,0	3,0	-
EU:n maatalousohjelman ja EAKR:n tuki (laajakaistahanke)			1,8	2,2	1,5	1,5	-

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala*(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)***Alueviranomainen:** Pohjois-Savon ELY**1. Vesienhoidon edistämisen lisärahoitustarve (30.50.31)****Toimenpiteet:**

Hankkeisiin perustuen esitetään vesistöjen käyttökelpoisuuden parantamiseen osoitettuja varoja 0.525 M€ vuosille 2010-2011.

Perustelut:

Vesipuitedirektiivin edellyttämän vesienhoidon toimenpideohjelman tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa nykyisellä rahoitustasolla. EAKR-toimenpideohjelman rahoituksen saantia rajaa vaatimus hankkeen välittömästä kytkeytymisestä yritystoimintaan

Yhteenvedo neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)

Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
30.50.31	Vesienhoito. 5 hanketta		0,250	0,275	0,155	0,050	0,050
Valtion rahoitus yhteensä			0,250	0,275	0,155	0,050	0,050
Kuntien rahoitus yhteensä			0,250	0,275	0,155	0,050	0,050
Yksityinen rahoitus yhteensä			-	-	-	-	-

Opetusministeriön hallinnonala*(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)***Alueviranomainen: Kuopion yliopisto****1. Hammaslääketieteellisen koulutuksen käynnistymisen edellyttämät investoinnit ja valtion perusrahoituksen tarve (29.50.21)****Toimenpiteet:**

Hammaslääketieteellinen koulutus käynnistetään vuoden 2010 syyskuussa Kuopiossa 25 opiskelijapaikalla. Aloituspaikkamäärä nostetaan jo vuonna 2011 35 opiskelijaan. Osa opetuksen käynnistämiseen liittyvistä laiteinvestoinneista (infra ja laitteet hammasklinikalla) on tarkoitus rahoittaa Kuopion kaupungin ja Pohjois-Savon liiton rahoituksella. Koulutuksen järjestämiseen Opetusministeriön tulee ohjata vuoden 2010 alusta käynnistyvälle Itä-Suomen yliopistolle riittävä perusrahoitus hammaslääkärikoulutuksen järjestämiseen alla olevan rahoitusesityksen mukaisesti.

Perustelut:

Hammaslääketieteellinen koulutus käynnistyy syksyllä 2010. Koulutuksen tarvitsemien klinikkatilojen rakentamiseen ja varustamiseen ovat Kuopion kaupunki ja Pohjois-Savon liitto varautuneet myöntämään yhteensä 2,5 M€ tuen, tästä EAKR-rahoituksen osuus on enintään 2 M€. Koulutuksen suunnitteluun on Itä-Suomen lääninhallituksen sivistysosasto myöntänyt 300 000 euroa ESR-tukea. Itse koulutuksen järjestäminen tulee kattaa täysimääräisesti valtion budjettivaroin.

Alueviranomainen: Savonia-ammattikorkeakoulu**2. Savilahden kampuksen oppimis-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioympäristön (OIS-ympäristö) rakentamisen tukeminen (29.40.30)****Toimenpiteet:**

Hankkeelle haetaan opetusministeriön avustusta kansallisena pilottina korkeakoulujen välisestä toiminnallisesta ja fyysisestä yhteistyöstä. Itä-Suomen yliopiston Kuopion yksikkö ja Savonia-ammattikorkeakoulu jatkavat konsortiohankkeessa aloitettua korkeakoulurakenteiden uudistamista. Savilahden kampukselle on muodostumassa opetusministeriön linjausten mukaisesti valtakunnallisesti merkittävä oppimis-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatioympäristön pilottikampus. Savilahden kampus muodostaa kahden korkeakoulun kansainvälisen ja vetovoimaisen yhteisön, joka verkostoitumalla kokoaa yhteen kansalliset ja kansainväliset korkeakoulut ja tutkimuslaitokset sekä yrityselämän. Lopputuloksena syntyy elävä kampuskeskus, jossa aluetta kehittävä innovaatiotoiminta ja yrittäjyys ovat keskeisin lopputulos. OIS-ympäristö on toiminnallisesti yhteydessä mm. korkeakoulujen rakentuvaan yhteiseen kirjastoon.

Perustelut:

Kampuskeskus houkuttelee uutta yritystoimintaa ja uudistaa alueen elinkeinorakennetta ja yrittäjyyttä. Savilahden kampuskeskus on profiililtaan ainutlaatuinen korkeakoulutusta uudistava ja kansainvälistävä innovaatiokeskittymä Suomessa. Kampuksen tilaratkaisut ovat joustavasti muunneltavia korkean teknologian tiloja, joissa integroituvat virtuaalisuus sekä aito vuorovaikutus korkeakoulujen ja työelämän sekä yritysten edustajien välillä. Tämä mahdollistaa kaikkien osapuolien tehokkaan oppimisen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan. Yritys- ja elinkeinoelämän kehittämistehtäviin kytketään mukaan asiantuntijoita paikasta riippumattomasti. OIS-ympäristön lisäksi Savonia-ammattikorkeakoulu rakentaa Savilahden kampukselle omalla rahoituksellaan terveys-, liiketalous- ja matkailu- sekä ravitsemisalun opiskelutilat sekä tilat keskushallinnon ja tukipalvelujen käyttöön.

Pohjois-Savon liitto on varautunut osarahoittamaan EU-tuella OIS-keskuksen varustamista (mm. laiteinvestoinnit) siinä vaiheessa, kun keskuksen tarvitsemat tilat on rakennettu.

Alueviranomaisen: Pohjois-Savon liitto**3. Maatalousopetuksen kehittäminen Savonia-ammattikorkeakoulussa****Toimenpiteet:**

Kansallisiin koulutustavoitteita ja aloituspaikkojen mitoitusraameja laadittaessa tulee Pohjois-Savon osalta ottaa huomioon maatalouden merkitys maakunnan aluetalouteen.

Perustelut:

Pohjois-Savossa on vahva maitotalouden keskittymä ja maan maidosta 14 % tuotetaan Pohjois-Savossa. Kiuruvesi, Nilsinä ja Vieremä kuuluvat Suomen suurimpiin maidontuotantopitäjiin. Nautamäärät ja maitomäärät kasvavat koko ajan. Kilpailukykyisen maatilatalouden kannalta on tärkeää, että maakunnassa järjestetään toisen asteen koulutuksen lisäksi ammattikorkeakoulutasoista opetusta. Savonia-ammattikorkeakoulun lisälmen yksikkö on osa Pohjois-Savon maakuntastrategian mukaista verkottunutta maitotalouden osaamiskeskittymää. Pohjois-Savon ohella Savonia-ammattikorkeakouluun hakeutuu opiskelijoita myös muualta keskisestä Suomesta ja Pohjanmaalta.

Savonia-ammattikorkeakoulu tekee pitkäjänteistä yhteistyötä maitotalouden ja eläinterveydenhuollon kehittämisessä Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan ja tulevan Itä-Suomen yliopiston sekä MTT:n kanssa.

Alueviranomaisen: Pohjois-Savon ELY ja Pohjois-Savon liitto**4. Valtionosuudet ja -avustukset perustamishankkeisiin****Toimenpiteet:**

Oppilaitosten, kirjastojen ja liikuntapaikkojen hankkeisiin esitetään määrärahan korotusta. Kuntien ylläpitämien rakennusten kunnostamisen tarve on suuri ja heikon taloudellisen tilanteen vuoksi hankkeita on pystytty toteuttamaan lähinnä vain valtionavun turvin.

Perustamishankkeiden investointiavustus kunnille on säilytettävä valtion tulo- ja menoarviossa. Rahoitettavien investointien tulee edistää kuntayhteistyötä ja kuntien palvelurakenteiden uudistumista.

Yleissivistävien oppilaitosten perustamishankkeet (29.10.34)

Pohjois-Savon kunnat esittävät 13 koulukohtetta, joissa on 14 erillistä hanketta yleissivistävien oppilaitosten perustamishankkeiden valtionosuutta koskevalle opetusministeriön listalle vuosille 2010-2013. Hankkeiden alustavat kokonaiskustannusarviot ovat yhteensä 39,2 miljoonaa euroa (Ilman alv:tä). Näistä kouluista ainakin viidessä on rakenteissa olevan kosteuden aiheuttamana sisäilmaongelmia. Yksi koulu puretaan ja tilalle rakennetaan uusi. Neljän koulukohteen osalta kunta on aloittanut uudisrakentamisen tai peruskorjauksen omalla kustannuksellaan ja kaksi koulua on saanut valtionosuuden v. 2009.

Kirjastojen perustamishankkeet (29.80.34)

Tuusniemen, Leppävirran ja Keiteleen kunnat esittävät kirjaston peruskorjaushanketta vuosille 2010 - 2013 opetusministeriön rahoitussuunnitelmaan. Kokonaiskustannusarviot ovat 2,7 milj. euroa (ilman alv:tä). Peruskorjauksella parannetaan kirjastotiloja teknisesti ja rakenteellisesti sekä ajanmukaistetaan toiminnallisesti.

Liikuntapaikkojen perustamishankkeet (29.90.50)

Liikuntapaikkojen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmaan vuosille 2010-2013 on esitetty seuraavia hankkeita: Kuopio, Niiralan uimahallin peruskorjaus vuodelle 2010 (kustannusarvio 7 milj. euroa), Kaavin liikuntahallin rakentaminen vuodelle 2010 (kustannusarvio 2,9 milj. euroa), Kuopion Areena Oy, sisäliikunta- ja tapahtumakeskuksen rakentaminen vuodelle 2010 (kustannusarvio 10 milj. euroa) ja Siilinjärven koulukeskuksen liikuntasalin peruskorjaus vuodelle 2011 (kustannusarvio 1,25 milj. euroa). Kaikkien hankkeiden tarkoituksena on parantaa kuntien liikunnan harrastusmahdollisuuksia sekä peruskorjausten yhteydessä parantaa liikuntapaikkojen laatua ja turvallisuutta. Kaikki hankkeet yhteensä 21 milj. euroa. Kustannusarviot sisältävät alv:n.

Alueviranomaisen: Pohjois-Savon liitto**5. Museoviraston aluetoimisto Kuopioon (29.80.04)****Toimenpiteet:**

Museovirasto perustaa Kuopioon aluetoimiston, joka tukee aluetason toimintaedellytyksiä ja palvelutasoa. Aluetoimistoon on tarkoitus palkata neljä kulttuuriympäristön vaalimisen asiantuntijaa (yksi rakennustutkija, yksi restauroinnin asiantuntija, yksi arkeologi ja yksi kulttuurimaiseman hoidosta vastaava asiantuntija).

Yhden uuden aluetoimiston perustamiskulut ovat yhteensä noin 250 000 euroa sisältäen neljän asiantuntijan palkkakulut, koneet ja laitteet, tilavuokran ja matkakulut toimintarahoineen.

Perustelut:

Maankäytön suunnittelua, rakennussuojelua ja kulttuuriympäristön vaalimista koskeva päätöksenteko siirtyy yhä laajamittaisemmin aluetasolle. Kulttuuriperinnön asiantuntijapalveluiden tasapuolinen alueellinen saatavuus täydentyy Itä-Suomen osalta Kuopion aluetoimistolla. Museoviraston nykyiset aluetoimistot ovat Hämeenlinnassa ja Vaasassa. Kuopiossa on Itä-Suomessa suurin tarve näiden asiantuntijapalveluiden saatavuudelle kaavoituksen ja rakentamisen määrän johdosta.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)

Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
29.50.21	Yliopistojen toimintameno (hammaslääkärikoulutus)	-	0,396	2,2	4,1	4,3	4,3
29.40.30	Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (OIS-ympäristö)	-	0,5	4,25	-	-	-
29.10.34	Valtionosuus yleissivistävien oppilaitosten perustamiskustannuksiin	2,84	4,36	5,66	0	1,24	
29.80.34	Valtionosuus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin	0	1,15	0,2			
29.90.50	Liikuntapaikkarakentaminen	0,6	1,3	0,440			
29.80.04	Museoviraston aluetoimisto	0	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25
Valtion rahoitus yhteensä		3,44	7,956	12,7	4,35	5,79	4,55
Kuntien rahoitus yhteensä		3,44	7,31	10,55	-	1,24	-
Yksityinen rahoitus yhteensä		-	-	-	-	-	-

Sisäasiainministeriön hallinnonala*(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)***Alueviranomaisen: Kriisinhallintakeskus****1. Kriisinhallintakeskuksen perusrahoituksen tason nosto (26.01.01)****Toimenpiteet:**

Kriisinhallintakeskus esittää 600 000 euron määrärahalisäystä SM:n momentille 26.01.01 Kriisinhallintakeskuksen uusiin toimitiloihin, asiantuntijoiden rekrytoinnin ylläpitämiseen ja kehittämiseen ja siviilikriisinhallinnan koulutuksen lisäämiseen.

Perustelut:

Kriisinhallintakeskus perustettiin v. 2007 Kuopioon Pelastusopiston yhteyteen sisäasiainministeriön alaisena valtakunnallisena yksikkönä vastaamaan siviilikriisinhallinnan operatiivisista kansallisista valmiuksista. Kansallisten valmiuksien perustehtävä on varmistaa Suomen osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan ja rauhanrakentamiseen siviiliasiantuntijuuden voimin EU, YK ja ETYJ-operaatioissa UM:n osallistuspäätöksen perusteella. Perustamisen jälkeen Pelastusopistolta siirtyi Kriisinhallintakeskuksen tehtäväksi myös kansainvälisen pelastustoimen koulutus.

Toiminta käynnistyi koulutustoimintana ja alueellisen ESR-hankkeen mahdollistamana tutkimus- ja kehitystoimintana. ESR-hanke on alusta lähtien tukenut vahvasti Kriisinhallintakeskuksen kehittämistä siviilikriisinhallinnan osaamiskeskukseksi.

Kriisinhallintakeskuksen tehtäviksi määriteltiin koulutus, rekrytointi, tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä materiaaliset ja logistiset vastuut.

Siviilikriisinhallinnan ja Kriisinhallintakeskuksen kehittämistä ohjaa hallituksen elokuussa 2008 hyväksymä siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia. Se asettaa vähimmäistason tavoitteeksi asiantuntijoiden lukumäärän nostamisen 150 asiantuntijaan. Alkuvuonna 2009 hallituksen julkaisema turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko nostaisi asiantuntijoiden määrän huomattavasti yli 150. Kaikki tämä vaikuttaa siihen, että vastaavasti kansallisia valmiuksia eli viime kädessä Kriisinhallintakeskuksen voimavaroja on lisättävä ja vahvistettava poliittisen tahotilan toteuttamiseksi.

ESR-projektirahoitus on käynnistämistä lähtien ja on edelleen tällä hetkellä tukenut vahvasti Kriisinhallintakeskuksen toiminnan kehittämistä. Vuoden 2009 SM:n momentin kehysrahoitus on ollut 1.2 meuroa (momentilta 26.01.01) ja samanaikaisesti alueellinen ESR-rahoitus noin 500 000 euroa. Kaikki asiantuntijoiden lähettämiseen ja varustamiseen (palkat, olosuhdekorvaukset, matkat, vakuutukset ja varusteet) maksetaan UM:n momentilta. Tätä momenttirahaa ei voida käyttää Kriisinhallintakeskuksen toiminnan eikä henkilökunnan kustannuksiin. Rakennerahastorahoitus lähenee loppuaan, vuonna 2010 ESR-rahoitus Kriisinhallintakeskuksen siviilikriisinhallinnan alueelliselle kehityshankkeelle on noin 250 000 euroa.

Kriisinhallintakeskus on alusta lähtien toiminut ahtaissa ja toiminnan tarpeita varten suunnittelemattomissa Pelastusopiston tiloissa. Tavoitteellinen kehittäminen vaatii oman toiminnan lähtökohdista lähtevien toimitilojen olemassaoloa ja niiden saaminen on Kriisinhallintakeskuksen toiminnan prioriteetteja tällä hetkellä. Kustannukset toimitalosta ovat varsin kohtuulliset, koska edelleen voidaan hyödyntää tehokkaasti synergiaetuja Pelastusopiston kanssa mm. kurssihotellin, ravintolan ja harjoitusalueen suhteen. Alustavat hankelaskelmat Senaatin puolelta osoittavat, että uuden toimitalon vuokratarve edellyttäisi 250 000 euron vuosilisäystä nykyiseen Kriisinhallintakeskuksen määrärahaan. Tämän lisäksi poistuva ESR-rahoitus on myös saatava korvattua sekä kehysmäärärahan lisäyksellä että muilla ulkopuolisilla projektirahoituksilla.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)							
Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
26.01.01	Kriisinhallintakeskuksen perusrahoitus	1,2	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9
Valtion rahoitus yhteensä		1,2	1,8	1,8	1,9	1,9	1,9
Kuntien rahoitus yhteensä		-	-	-	-	-	-
Yksityinen rahoitus yhteensä		-	-	-	-	-	-

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)

Alueviranomainen: Pohjois-Savon liitto

1. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean toiminnan käynnistyminen Kuopiossa (33.02.06)

Toimenpiteet:

Fimean siirtyminen kokonaisuudessaan Kuopioon nopealla aikataululla, mukaan lukien tilojen turvaaminen

Perustelut:

Fimea aloittaa toimintansa Kuopiossa 1.11.2009. Aluksi Kuopiossa aloittaa tutkimus- ja kehittämistoiminnat (n. 15-20 henkilöä). Muut toiminnot siirtyvät kolmessa vaiheessa, joista ensimmäinen vuoden 2011 alussa. Kaikki toiminnot ovat Kuopiossa viimeistään vuoden 2014 loppuun mennessä (n. 200 henkilöä). Maakunnan kannalta on keskeistä, että toiminnot siirtyvät kokonaisuudessaan Kuopioon, eikä Helsinkiin perusteta erillistä toimipistettä. Mitä nopeammin toiminnot siirtyvät Kuopioon, sitä vähemmän kustannuksia syntyy mm. päällekkäisistä toiminnoista.

Fimea tarvitsee Kuopiossa tilat. Lopullinen tilantarve on n. 10 000 neliometriä, pääosin toimistotilaa. Mikäli nykyisen Lääkelaitoksen laboratorio siirtyy Kuopioon, tarvitaan myös laboratoriotilaa. Laboratoriossa työskentelee 19 henkilöä.

Euroopan maiden lääkeviranomaiset ovat sitoutuneet ottamaan vastaan lääkerekisteröintihakemuksia sähköisessä muodossa vuoden 2009 loppuun mennessä. Kolmannes Euroopan maista on siirtynyt sähköiseen hakemusmenettelyyn. Suomessa Lääkelaitoksen valmisteleva sähköinen myyntilupien käsittely ei ole edennyt toivotusti. Koska Kuopiossa on paljon ICT-alueen osaamista, tulisi tietohallintoyksikkö perustaa suoraan Kuopioon mahdollisimman

Alueviranomainen: Itä-Suomen AVI ja Pohjois-Savon liitto

2. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin, Itä-Suomen yliopiston hammaslääketieteen opetuksen tarvitsemien määrärahojen osoittaminen Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille (STM, AVI-momentti 33.60.33)

Toimenpiteet:

Määrärahan kehitys on turvattava, erityisesti hammaslääkärikoulutuksen lisäkorvauksen osalta.

Perustelut:

Valtion vuoden 2010 talousarviossa on ensimmäisen kerran kohdennettuna lisäkorvaus 100 000 € Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille hammaslääkärin peruskoulutuksesta aiheutuviin menoihin. Vastaava lisäkorvaus Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille on 590 000 €. Myös näiltä osin hammaslääkäreiden koulutuksen toteutus on turvattava. Lisämäärärahan summat tarkentuvat suunnittelutyön kuluessa. Koko maassa em. momentille on varattu v. 2010 n. 104 M€, jossa lisäystä vuodesta 2009 5 M€. Määrärahaa suunnataan sh-piireille ja muille terveydenhuollon toimintayksiköille.

3. Sosiaali- ja terveydenhuollon julkisten investointien rahoitusavustus (33.60.37 uusi mom.)

Toimenpiteet:

Uuden rahoituspohjan luominen valtion talousarviossa Paras-yhteistoiminta-alueiden ja kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon investointien valtionapuun (sekä uudisrakentaminen, korjaustoiminta että tietoverkot) ja avustuksen riittävyys.

Perustamishankkeiden investointiavustus kunnille on säilytettävä valtion tulo- ja menoarviossa. Rahoitettavien investointien tulee edistää kuntayhteistyötä ja kuntien palvelurakenteiden uudistumista.

Perustelut:

Yleisen valtionavun lisäksi tulee luoda avustusjärjestelmä julkisten sote-investointien avustamiseen, koska kuntien rahoitustilanne on heikentynyt, myös pitkällä aikajänteellä. Avustusten suuntaamisella investointeihin olisi elvyttävä vaikutus, ne tukisivat alueellista työllisyyttä sekä Paras-hankkeen toimeenpanoa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuutta.

Valtioneuvosto on ns. budjettiriihessään päättänyt osoittaa kunnille palvelujen hoitoon tarkoitettujen avustusten lisäksi mm. terveyskeskusten, vanhainkotien ja päiväkotien korjausavustuksiin varoja, homekoulujen korjausavustusten kanssa yhteensä 58,5 M€ koko maassa. 5 M€ päätettiin lisäksi suunnata kuntien palvelutuotantoa kehittäviin informaatioteknologiahankkeisiin.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion vuoden 2010 talousarvioksi (15.9.2009) on uusi STM-momentti 33.60.37 "Valtonavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon korjaushankkeisiin". Koko maassa saa tehdä myöntämispäätöksiä yhteensä 10 M€ päiväkotien, vanhainkotien ja terveyskeskusten homekorjaushankkeisiin. Valtionavustus tullaan myöntämään jälkirahoitteisena aikaisintaan vuonna 2012.

Itä-Suomen lääninhallitus (Itä-Suomen AVI) on selvittänyt hankekohtaisesti sote-korjausrakentamisen investointitarvetta tammikuussa 2009. Pohjois-Savossa kosteus- ja homevaurioisten sosiaali- ja terveydenhuollon rakennusten, johon em. selvitys kohdistui, korjauskustannukset ovat 23,8 M€. Osa rakennuksista on työsuojelullisesti puututtu tai rakennukset ovat kokonaan käyttökiellossa.

Myös muiden sote-investointien kuin kosteus- ja homevauriokorjausten avustustarve on suuri. Vuodenvaihteessa 2008-2009 Pohjois-Savon liitto suoritti tärkeimmistä elvyttävistä investointikohteista kartoituksen, joka ei kuitenkaan ole alueellisesti täysin kattava. Kartoituksen mukaan kuntien peruspalvelujen kiireellisten korjausten, jossa ovat mukana koulut ja terveyskeskukset, tarpeelliseksi arvioitujen hankkeiden investointitarve olisi n. 62 M€ Pohjois-Savossa, viiden vuoden aikana.

Alueviranomainen: Pohjois-Savon liitto**4. STM:n alaisten toimintojen kehittäminen Kuopiossa****Toimenpiteet:**

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toimintojen alueellistaminen Kuopioon, Työterveyslaitoksen (TTL) Kuopion toimipaikan henkilömäärän kehittäminen

Perustelut:

THL kaavailee toteuttavansa hallitusohjelman alueellistamistoimet vahvistamalla pääkaupunkiseudun ulkopuolisia toimipaikkojaan Jyväskylässä, Kuopiossa, Oulussa, Tampereella, Turussa ja Vaasassa.

Kuopiossa toimii jo nyt merkittävä ympäristöterveyden osasto, jonka yhteyteen on alustavasti suunniteltu rakennettavaksi kaksi uutta THL:lle tarkoitettua veloitetta: ihmiseen kohdistuvien ympäristövaikutusten arviointi ja potilasturvallisuus. Jokaiselle toimipaikalle suunnitellaan yksi tai useampia valtakunnallisen tason tehtäviä, joita ei tehtäisi missään muussa toimipaikassa. Tavoitteena on myös kiinteä yhteistyö sijaintipaikkakunnan muiden toimijoiden kanssa. Kuopio muodostaa sosiaali- ja terveydenhuollon osaamiskeskittymän, johon toimintoja voidaan tuloksellisesti alueellistaa.

THL:n alustavan suunnitelman mukaan Kuopioon olisi siirtymässä 17 henkilötyövuotta vuoteen 2014 mennessä. Määrä on alentunut valtion tuottavuusohjelman myötä 22 htv:stä. Sijoittamisten jälkeen THL:n toimipaikan koko Kuopiossa olisi n. 133 htv.

THL:n perusterveydenhuollon yksikön asemesta on päätetty perustaa vastuuyksikkö "Perus- ja erityistason palvelut", joka toimii sekä Helsingissä, Jyväskylässä että Kuopiossa. Kuopion toimintoja (3 henkilöä) tulee tältä osin edelleen vahvistaa. Myös muilta osin, esim. hanketoiminta, tulee toimintoja sijoittaa Kuopioon.

Työterveyslaitoksen Kuopion toimipisteessä työskentelee tällä hetkellä 76 henkilöä, jossa lisäystä parin viime vuoden aikana noin 6 henkilöä. Suunnitelmia alueellistamisesta ei ole. Valtionhallinnon muutoksissa, mm. tuottavuusohjelma, tulee turvata vähintään nykyinen työpaikkamäärä ja kehittää edelleen Kuopion toimintoja.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)							
Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtöta-so 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
33.60..37 (uusi mom.)	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon korjaushankkeisiin (esitys myös uudishankkeisiin jatkossa)	-	8,000	8,000	5,000	4,000	4,000
33.02.06	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Fimea	2,753	4,008	tarkentuu	myöh.		
33.60.33	Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin 1)	11,760	11,760	12,000	12,400	13,000	13,400
Valtion rahoitus yhteensä		14,513	23,768	20,000	17,400	17,000	17,400
Kuntien rahoitus yhteensä, osuusarvio 50% mom. 33.60.37			8,000	8,000	5,000	4,000	4,000
Yksityinen rahoitus yhteensä		-	-	-	-	-	-

1) Sis. myös lisäkorvauksen Pohjois-Savon sh-piirille hammaslääkärien peruskoulutusmenoihin

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)

Alueviranomainen: Pohjois-Savon ELY

1. Pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoimenpiteiden valmistelun vauhdittaminen (32.20.45)

Toimenpiteet:

Pohjois-Savon ELY-keskuksen rahoitusvaltuutta yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmisteluun esitetään 600 000 euroa.

Perustelut:

Nykyinen pelkästään asukas- ja toimivien yritysten määrään perustuva myöntövaltuuden jakoperusta ei mahdollista riittävää panostusta Pohjois-Savon yritysten kasvun ja kansainvälisen toiminnan aktivointiin (maakunnan kv-toimintamallin toteuttaminen) eikä uusien liiketoimintamahdollisuuksien arviointiin ja käynnistämiseen. Valmistelurahoitus on erinomainen aktivoinnin työkalu esimerkiksi rakennemuutosalueilla.

2. Vahvistetaan Pohjois-Savon ELY-keskuksen toimintaedellytyksiä laaja-alaisen ja käyttäjälähtöisen innovaatiotoiminnan aktivoimiseksi (32.20.45)

Toimenpiteet:

Esitetään ELY-keskuksen budjettiin uutta innovaatio-asiantuntijan virkaa Innovaatiot ja kansainvälistyvä liiketoiminta -yksikköön (määrärahan tarve 75 000 euroa). Asiantuntijan tehtävä liittyy työelämän kehittämisen ja erityisesti palvelusektorin (julkiset ja yksityiset) tuottavuuden ja kansainvälisen yhteistyön kehittämisen alueille.

Perustelut:

Pohjois-Savossa Tekesin hakemusmäärät ovat merkittävästi kasvaneet viime vuosina, ja alueella käsitellään vain osa maakunnan hakemuksista. Tykes-aktivointiin ja palvelusektorin kehittämiseen ei tällä hetkellä ole käytettävissä resursseja eikä osaamistakaan. Innovaatiotoiminnan laaja-alastaminen ja toisaalta palvelusektorin tuottavuus ovat alueen kannalta erittäin merkittäviä kehittämisen kohteita, jotka korostuvat vahvasti mm maakuntastrategiassa.

Alueviranomainen: Pohjois-Savon liitto

3. Sitomattoman maakunnan kehittämisrahan määrän nostaminen (32.50.43)

Toimenpiteet:

Hallitusohjelman mukaisesti sitomattoman maakunnan kehittämisrahan määrää lisätään.

Perustelut:

Maakunnan liitot voivat myöntää sitomatonta maakunnan kehittämisrahaa hyvin joustavasti ja nopeasti toimenpiteisiin, joilla pyritään torjumaan tai pienentämään taloustilanteesta ja rakennemuutoksesta johtuvia kielteisiä vaikutuksia elinkeinoelämään. EU-ohjelmärahoitukseen verrattuna maakunnan kehittämiraaha on joustavaa ja sillä voidaan käynnistää esim. rakennemuutosalueille toteutettavien investointi- ja koulutus-hankkeiden esivalmisteluja, ja sillä voidaan rahoittaa näitä hankkeita tukevia tukitoimenpiteitä.

Tässä tilanteessa, kun maakunnissa tarvitaan pikaisia toimenpiteitä rakennemuutoksesta kärsiville alueille, ei ole perusteltua pienentää maakunnan kehittämisrahan määrää. Sitomattomaan maakunnan kehittämisrahaan sisällytettävät KOKO-ohjelmien rahoitukset eivät vastaa hallitusohjelman mukaista maakunnan kehittämisrahan tasokorotusta.

4. Kuopion seudun osaamiskeskusohjelman ja Varkauden energiateknologian klusteriohjelman rahoitus (32.50.43)

Toimenpiteet:

Kuopion seudun osaamiskeskuksen perusrahoitus esitetään pidettävän nykytasolla, Varkauden energiateknologian klusteriohjelman rahoitukseen esitetään korotusta. Kuopion yliopiston hallinnoimalle Pharmaceutical Gateway –hankkeelle esitetään rahoitusta myös vuodelle 2010.

Perustelut:

Kuopion seudun osaamiskeskus (elintarvikekehitys, hyvinvointiklusteri, terveyden bioteknologia ja ympäristöteknologia) on toiminut asetettujen tavoitteiden mukaisesti ja on kansallisesti esimerkillinen yritysten kansainvälistymiseen liittyvissä toimissa. Kuopion osaamiskeskuksen perusrahoitustason tulisikin tästä syystä pysyä nykyisellä tasolla. Hyvinvointiklusterin erillishankkeena toteutetaan Kuopion yliopiston hallinnoimaa Pharmaceutical Gateway -hanketta, joka on kansallinen kärkihanke. Hankkeelle esitetään rahoitusta myös vuodelle 2010.

Varkaus on kansallisesti merkittävä energiateknologia-alan yritysten keskittymä. Osaamiskeskusohjelmassa Varkaus toimii Joensuun seudun kehittämissyhtiön liitännäisjäsenenä energiateknologian klusteriohjelmassa. Varkauden osketoimintaan saama rahoitus, 50 000€ vuodessa on riittämätön. Esitämme Varkauden osaamiskeskustoimintaan myönnettävän rahoituksen määrää nostettavan 150 000€:oon. Perusteluna tälle on toiminnan laajentaminen muihin uusiutuvien energianlähteiden teknologioihin, mm. akkuteknologiaan, joka nähdään uutena kasvualana kansallisesti.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)

Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
32.50.43/MKR	Ohjelmiin sitomaton määräraha	1,213	1,300	1,400	1,500	1,600	1,600
32.50.43/MKR	OSKE	0,765	0,865	0,875	0,885	0,900	0,900
32.20.45	Pk-yritysten tutk. - ja keh.toimenpiteiden valm.	0,450	1,050	1,050	1,050	1,050	1,050
32.20.45	Vahvistetaan P-S:n ELY-kesk. toim.edellytyksiä		0,075	0,075	0,075	0,075	0,075
Valtion rahoitus yhteensä		2,428	3,290	3,400	3,510	3,625	3,625
Kuntien rahoitus yhteensä		1,285	1,442	1,475	1,558	1,586	1,586
Yksityinen rahoitus yhteensä		0,193	0,482	0,482	0,482	0,482	0,482

Ympäristöministeriön hallinnonala*(alueviranomaisen=tuen tai toimenpiteen kohde tai neuvotteluesityksen tekijä)***Alueviranomainen:** Pohjois-Savon ELY**1. Ympäristötyöt, Vesihuollon kehittäminen (35.10.77)****Toimenpiteet:**

Leppävirta-Varkaus-siirtoviemäri ja -yhdysvesijohto 9,5 M€, josta valtion osuus 3,5 M€ (v. 2009-2011).

Perustelut:

Siirtoviemäri- ja yhdysvesijohdolla edistetään yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesiensuojelua keskittämällä jätevesien käsittelyä isompaan, tehokkaampaan ja toimintavarmempaan yksikköön.

Sorsakoski - Leppävirta-Varkaus-taajamien sekä ko. taajamien välisen haja-asutuksen jätevedet johdetaan keskitetysti Varkauden jätevedenpuhdistamolle. Yhdysvesijohdolla turvataan Leppävirran kunnan taajamien ja haja-asutusalueiden sekä Varkauden kaupungin vedenhankintaa normaali-, poikkeus- ja häiriötilanteissa.

Hanke tukee maakuntaohjelman 2007 - 2010 mukaista seudullista vesi- ja jätevesihuollon kehittämisen painopistettä.

2. Ympäristönsuojelun edistäminen, jätevesihuolto (35.10.61)**Toimenpiteet:**

Lisätään ympäristönsuojelun edistämiseen tarkoitettujen vesihuoltoavustusten määrää.

Perustelut:

Riittämättömät avustusmäärärahat rajoittavat haja-asutusalueiden jätevesien käsittelyn tehostamista sekä viemäröinnin rakentamista.

Yhteenveto neuvoteltaviksi esitettävistä määrärahaesityksistä (milj. €)

Valtion rahoitus momentti: nro	Nimi	Lähtötaso 2009	TAE 2010	S 2011 milj. €	S 2012 milj. €	S 2013 milj. €	S 2014 milj. €
35.10.77	Ympäristötyöt (Leppävirta-Varkaus- siirtoviemäri ja yhdysvesijohto)	0,50	2,0	1,0			
35.10.61	Ymp.suoj.:n edistäminen, vesihuolto	0,05	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Valtion rahoitus yhteensä		0,55	3,0	2,0	1,0	1,0	1,0
Kuntien rahoitus yhteensä		0,857	3,429	1,714	-	-	-
Yksityinen rahoitus yhteensä		0,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0

5. Rahoitustaulukot

MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISSUUNITELMA, RAHOITUS 2010-2014

Maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeiset ELY -keskusten määrärahat, milj.€

Täytetään soveltuvilta osin*. Tarkkuus 1 000 euroa esim. 1,234 milj.€

Maakunta: **Pohjois-Savo**

Hallinnonala	Momentin numero	Momentin nimi	Lähtötaso 2009	Esitys 2010	Esitys 2011	Esitys 2012	Esitys 2013	Esitys 2014
OPH	29.10.34	Valtionosuus yleissivistävien oppilaitosten perustamiskustannuksiin	2,840	4,360	5,660	0,000	1,240	
OPH	29.80.04	Museoviraston aluetoimisto Kuopioon		0,250	0,250	0,250	0,250	0,250
OPH	29.80.34	Valtionosuus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin	0	1,150	0,200			
OPH	29.90.50	Liikuntapaikkarakentaminen	0,600	1,300	0,440			
MMM	30.40.77	Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet	0,030	0,030	0,030	0,030	0,030	0,030
MMM	30.50.20	Vesivarojen käytön ja hoidon menot	0,640	0,900	1,000	0,400	0,400	0,400
MMM	30.50.31	Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen	0,890	1,200	1,225	1,105	1,000	1,000
LVM	31.10.20	Perusväylänpito (pelkästään tienpidon osuus aik. 31.10.21)	33,500	29,000	35,000	35,000	35,000	35,000
LVM	31.10.50	Valtionapu yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen	2,300	2,300	2,300	1,300	1,300	1,300
LVM	31.10.76	Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset	1,000	0,800	1,000	1,000	0,750	1,250
LVM	31.10.78	Eräät tiehankkeet (VT5 Päiväranta-Vuorela ja Varkaus-Kuopio)	0	26,000	20,000	26,000	37,000	28,000
LVM	31.30.63	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (aik. 31.60.63)	3,382	4,000	4,200	4,400	4,400	4,400
TEM	32.20.45	Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu (Aluevara)	0,450	1,125	1,125	1,125	1,125	1,125
TEM	32.20.43	Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomr 2011)	0,090	0,100	0,100	0,100	0,100	0,100
TEM	32.30.44	Alueellinen kuljetustuki	0,500	0,900	0,900	0,900	0,900	0,900
TEM	32.30.45	Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen (arviomh)	0,900	0,700	0,900	1,000	1,000	1,000
TEM	32.30.51	Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet (aik. 32.80.51)	24,448	27,600	27,000	26,000	24,000	24,500
TEM	32.30.64	Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (aik.32.80.64)(arviomääräraha)	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000
YM	35.10.21	Eräät luonnonsuojelun menot	0,050	0,080	0,080	0,080	0,080	0,080
YM	35.10.61	Ympäristönsuojelun edistäminen	0,050	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
YM	35.10.63	Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot	2,200	3,000	2,600	2,000	2,000	2,000
YM	35.10.77	Ympäristötöt	1,160	2,430	1,565	0,490	0,410	0,345
YM	35.20.64	Avustukset rakennusperinnön hoitoon	0,135	0,200	0,200	0,200	0,200	0,200
		Valtion rahoitus yhteensä	77,165	110,425	108,775	104,380	114,185	104,880
		Kuntien rahoitus (arvio)	14,080	20,548	18,890	10,239	11,388	10,222
		Julkinen rahoitus yhteensä	91,245	130,973	127,665	114,619	125,573	115,102
		Yksityinen rahoitus (arvio)	3,709	7,646	8,052	8,255	8,255	8,255
		RAHOITUS YHTEENSÄ	94,954	138,619	135,717	122,874	133,828	123,357

* Rakennerahasto-ohjelmien sekä maaseudun- ja kalatalouden kehittämissuunnitelmien rahoitus ilmoitetaan EU -ohjelmat -taulukossa.

MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISSUUNITELMA, RAHOITUS 2010-2014

Muut maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeiset määrärahat, milj.€*

Maakunta: **Pohjois-Savo**

Tarkkuus 1 000 euroa esim. 1,234 milj.€

Hallinnonala	Momentin numero	Momentin nimi	Lähtötaso 2009	Esitys 2010	Esitys 2011	Esitys 2012	Esitys 2013	Esitys 2014
SM/Siviilikriisinhallintakeskus	26.01.01	Kriisinhallintakeskuksen perusrahoitus	1,200	1,800	1,800	1,900	1,900	1,900
OPM/Savonia amk	29.40.30	Valtionosuus ja -avustus kunnallisten ja yksityisten ammattikorkeakoulujen käyttökustannuksiin (OIS-ympäristö)		0,500	4,250			
OPM/Itä-Suomen yliopisto	29.50.21	Yliopistojen toimintameno (hammaslääkärikoulutus)		0,396	2,200	4,100	4,300	4,300
LVM/Kunnat	31.40.50	Pohjois-Savon laajakaistahanke ²⁾		3,600	4,300	3,000	3,000	
TEM/Pohjois-Savon liitto	32.50.43	Maakunnan kehittämisraha (yhteensä)	1,978	2,665	2,805	2,905	3,055	3,055
		- Ohjelmiin sitomaton	1,213	1,300	1,400	1,500	1,600	1,600
		- OSKE	0,765	0,865	0,875	0,885	0,900	0,900
STM/Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus	33.02.06	Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Fimea ¹⁾	2,753	4,008				
STM/Kunnat	33.60.31	Valtionavustus kunnille sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeisiin	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
STM/kunnat	33.60.37 (uusi mom.)	Sosiaali- ja terveydenhuollon investointien valtionapu	0	8,000	8,000	5,000	4,000	4,000
STM/kunnat	33.60.33	Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin	11,760	11,760	12,000	12,400	13,000	13,400
		Valtion rahoitus yhteensä	18,691	33,729	36,355	30,305	30,255	27,655
		Kuntien rahoitus (arvio)	1,325	11,765	16,001	8,077	7,139	5,639
		Julkinen rahoitus yhteensä	20,016	45,494	52,356	38,382	37,394	33,294
		Yksityinen rahoitus (arvio)	0,093	3,700	4,500	3,115	3,123	0,123
		RAHOITUS YHTEENSÄ	20,109	49,194	56,856	41,497	40,517	33,417

¹⁾ Vuosien 2011-2014 rahoitus tarkentuu myöhemmin²⁾ Lisäksi laajakaistahankeeseen tulee ohjata vuositasolla EU-rahaa seuraavasti: v. 2010 1,8 milj. €, v. 2011 2,2, milj. €, v. 2012 1,5 milj. €, v. 2013 1,5 milj. €

MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISSUUNITELMA, RAHOITUS 2010-2014

Milj.€ Tarkkuus 1 000 euroa esim. 1,234 milj.€

 Maakunta: **Pohjois-Savo**

Hallinnonala	Momentin numero	Momentin nimi ja toteutettava ohjelma	Lähtötaso 2009	Esitys 2010	Esitys 2011	Esitys 2012	Esitys 2013	Esitys 2014		
MMM	30.10.61	EU:n osallistuminen maaseudun kehittämiseen	2,909	2,379	2,379	2,379	2,379			
		Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma:								
MMM	30.10.62	Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maaseudun kehittämisestä	3,322	2,907	2,907	2,907	2,907			
		Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma:								
MMM	30.40.62	Elinkeinokalatalouden markkinoinnin ja rakennepoliittikan edistäminen	1,55	1,4	0,7	0,6	0,6	0,6		
TEM	32.50.64	EU:n rakennerahastojen ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-ohjelmiin ohjelmakaudella 2007—2013								
		EU:n rahoitus:	34,692	31,767	22,859	16,221	12,099			
		EAKR -toimenpideohjelma:	23,452	21,715	16,314	11,897	10,030			
		Manner-Suomen ESR -toimenpideohjelma:	11,240	10,052	6,545	4,324	2,069			
		- Valtakunnallinen								
		- Alueellinen	11,240	10,052	6,545	4,324	2,069			
		Valtion rahoitus:	22,793	25,348	21,719	16,906	19,432			
		EAKR -toimenpideohjelma:	17,109	18,088	15,487	12,622	13,530			
		Manner-Suomen ESR -toimenpideohjelma:	5,684	7,260	6,232	4,284	5,902			
		- Valtakunnallinen								
		- Alueellinen	5,684	7,260	6,232	4,284	5,902			
		EU:n rahoitus yhteensä			37,601	34,146	25,238	18,600	14,478	0,000
Valtion rahoitus yhteensä			27,665	29,655	25,326	20,413	22,939	0,600		
Kuntien rahoitus (arvio)			4,913	5,612	4,810	3,655	4,355			
Julkinen rahoitus yhteensä			70,179	69,413	55,374	42,668	41,772	0,600		
Yksityinen rahoitus (arvio)			46,913	59,676	60,715	46,964	48,784			
RAHOITUS YHTEENSÄ			117,092	129,089	116,089	89,632	90,556	0,600		

Liite. Pohjois-Savon kehitys v. 2000 - 2008 sekä tavoitteet¹⁾ vuodelle 2010

		Toteutuma ennen ohjelmakauden lkuu					Ohjelmakauden toteutuma				Maakuntaohjelman tavoite	
		2000	2004	2005	2006	Keskim. kaudella 2000- 2006 (muka- na myös "välivuodet")	2007	2008	2009	2010	2010	Keskim. kaudella 2007-2010
Koulutustaso												
Tutkinnon suorittaneiden osuus 15-v. täytäneistä (%)	P-Savo	58,2	61,7	62,5	63,3	60,7	64,2				67,3	2)
	Ind. koko maa = 100	98,0	98,4	98,6	98,7	98,3	99,1				99,0	
Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 15-v. täytäneistä (%)	P-Savo	20,2	21,7	22,1	22,5	21,3	22,9				24,2	
	Ind. koko maa = 100	86,7	86,8	87,0	87,1	86,9	87,2				87,0	
Työmarkkinatilanne												
Työllisyysaste (työvoimatutkimus)	P-Savo	61,3	62,1	63,3	63,8	2)	62,5	64,7			66,0	2)
	Ind. koko maa = 100	91,6	92,4	93,1	92,6		89,4	70,6			94,3	
Työttömyysaste (työvoimatutkimus)	P-Savo	11,8	10,7	10,0	9,8	11,2	9,8	7,8			7,6	
	Ind. koko maa = 100	120,4	121,6	119,0	127,3	126,2	142	121,9			110,0	
Työpaikat, ind. v. 2005=100	P-Savo	99,0	99,0	100,0	101,0	2)	99,0	101,9			101,4	
	Koko maa	97,3	98,5	100,0	101,7		103,8	105,4			102,8	
Muuttoliike ja väestö												
Väestö (tuhatta henkeä)	P-Savo	253,8	251,1	250,1	249,5	2)	248,9	248,4			249,5	2)
	P-Savon osuus koko maasta %	4,90	4,80	4,76	4,75		4,7	4,70			4,67	
Nettomuutto (osuus väestöstä, %)	P-Savo	-0,60	-0,09	-0,37	-0,16	-0,28	-0,09	-0,10			2)	0,30
	Koko maa	0,05	0,13	0,17	0,20	0,12	0,26	0,29			2)	0,17
Luonnollinen väestönmuutos (osuus väestöstä, %)	P-Savo	-0,07	-0,02	-0,05	-0,07	-0,06	-0,16	-0,10				-0,13
	Koko maa	0,14	0,19	0,19	0,21	0,16	0,18	0,20				0,16
Huoltosuhde (ei-työlliset/työlliset)	P-Savo	1,66	1,57	1,57	1,52	1,59	1,47				1,51	
	Koko maa	1,32	1,31	1,32	1,28	1,31	1,24				1,30	
Maaseutuväestön osuus koko väestöstä Pohjois-Savossa 3)	P-Savo	36,9	35,8	35,6	35,4	36,1	35,2	34,9			36,0	

Aluetuote, tuotanto, yritystoiminta

BKT/asukas, käyvin hinnoin, koko maa=100	P-Savo	76,5	76,9	79,4	78,5	77,7	79,6		
Aluetuotteen muutos (perushintaan BKT) Pohjois-Savossa (%/vuosi), vuoden 2000 hinnoin	P-Savo	1,6	0,6	4,7	2,5	2,1	3,9		2,4
	Ind. koko maa = 100	28,1	16,1	167,9	51,0	60,7	92,9		85
T&K-rahoitus (milj.€)	P-Savon osuus koko maasta %	1,9	2,3	2,4	2,3	2,3	2,4		2,5
	Yritysten osuus P-Savon t&k-menoista	36,0	38,9	38,0	35,6	38,0	39,0		42
Pohjois-Savon liikevaihdon muutos (%/v) (kaikki toimialat)	vuosimuutos	6,7	5,2	6,3	5,3	4,7	10,0	8,2	5,4
	Koko maa	11,1	5,7	5,4	10,7	5,7	8,3	6,4	
Pohjois-Savon teollisuuden liikevaihdon muutos (%/v)	P-Savo	12,3	6,1	10,3	3,3	4,9	14,9	10,0	5,5
	Koko maa	16,1	5,9	3,8	13,2	5,0	8,4	3,5	
Pohjois-Savon rakennustoiminnan lv:n muutos (%/v)	vuosimuutos	2,6	1,8	6,7	7,9	5,4	18,6	8,8	6,0
	Koko maa	14,4	7,3	9,1	10,5	7,6	18,1	10,9	
Pohjois-Savon palveluiden lv:n muutos (%/v)	vuosimuutos	3,7	5,2	3,8	5,6	4,4	6,1	5,9	5,0
	Koko maa	8,9	5,7	6,5	8,3	5,9	7,8	6,9	
Pohjois-Savon viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta (%)	P-Savo	43,8	42,5	45,3	43,3	43,4	41,9	41,6	49,0
	Koko maa	43,3	43,3	43,4	44,9	43,5	44,8	44,7	
Liikevaihto Kuopion seudulla (M€)	vuosimuutos	5,0	6,3	3,9	8,3	5,4	10,1	10,2	5,6
	Ero P-Savon muutokseen	-1,7	1,1	-2,4	3,0	0,6	-0,7	2,0	0,2
Liikevaihto Varkauden seudulla (M€)	vuosimuutos	10,8	3,9	12,3	-4,2	4,1	11	5,9	5,4
	Ero P-Savon muutokseen	4,1	-1,3	6,0	-9,5	-0,7	0,2	-2,3	0,0
Liikevaihto Ylä-Savossa (M€)	vuosimuutos	8,4	3,2	6,1	7,6	5,1	13,9	7,5	5,2
	Ero P-Savon muutokseen	1,7	-2,0	-0,2	2,3	0,4	3,1	-0,7	-0,2
Liikevaihto Koillis-Savossa (M€)	vuosimuutos	8,8	3,2	2,3	6	4,1	10,3	2,3	4,5
	Ero P-Savon muutokseen	2,1	-2,0	-4,0	0,7	-0,7	-0,5	-5,9	-0,9
Liikevaihto Sisä-Savossa (M€)	vuosimuutos	9,6	6,4	3,6	8,7	5,9	3,9	6,7	5,4
	Ero P-Savon muutokseen	2,9	1,2	-2,7	3,4	1,2	-6,9	-1,5	0,0

Yritysten määrä (TK, yritysrekisteri) ⁴⁾	P-Savo	11322	11570	11849	11308	12221	12511		
	P-Savon osuus koko maasta	4,0	4,0	3,9	4,0	3,9	3,8		
Uudet yritykset (TK, yritysrekisteri) ⁴⁾	P-Savo	958	1102	1153	986	1129	1175	1050	
	P-Savon osuus koko maasta	3,4	3,7	3,5	3,6	3,2	3,4	4,0	
Lopettaneet yritykset (TK yritysrekisteri) ⁴⁾	P-Savo	829	867	758	805	886	982	750	
	P-Savon osuus koko maasta	3,8	4,1	3,4	3,8	3,8	3,6	3,4	
Maatilojen lukumäärä (MMM Maatilarekisteri)	P-Savo	5606	5065	4884	4885	5196	4715	4619	4300
	P-Savon osuus koko maasta	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,2
Matkailuyöpymisten määrä (1000 yöpymistä)	P-Savo	803	802	843	885	816	938	950	1050
	P-Savon osuus koko maasta	4,9	4,8	4,9	4,9	4,8	4,9	4,9	5,4

Hyvinvointi ja tulot

Sairastavuus (Stakes), koko maa = 100	P-Savo	120,1	121,5	120,8	120,8	120,8	121,2	121,4	118
Verotulot, euroa/asukas	P-Savo	1998	2219	2318	2461	2228	2625		2700
	Ind. koko maa = 100	80,1	84,9	85,5	85,6	83,4	85,4		90
Asuntotuotanto, kpl	P-Savo	1209	818	1294	1136	1042	1262	1174	1250
	P-Savon osuus koko maasta	3,7	2,7	3,8	3,4	3,3	3,6	3,8	3,8

Yhteysverkko

Liikenteessä kuolleiden määrä, henk.	P-Savo	27	24	11	19	21	25	30	0
--------------------------------------	--------	----	----	----	----	----	----	----	---

1) Tavoitteiden toteutumista on tarkasteltava ensisijaisesti suhteessa koko maan kehitykseen ohjelmakaudella, koska vuosittaiset suhdannevaihtelut ovat suuria ja inflaatiokehitystä on vaikea arvioida

2) Keskiarvolla ei merkitystä

3) Maaseutuväestö: Ydinmaaseudun kunnat (Juankoski, Lapinlahti, Maaninka, Suonenjoki, Vesanto, Vieremä) sekä harvaan asutun maaseudun kunnat (Kaavi, Keitele, Kiuruvesi, Leppävirta, Nilsiä, Pielavesi, Rautalampi, Rautavaara, Sonkajärvi, Tervo, Tuusniemi ja Varpaisjärvi)

4) Aloittaneet ja lopettaneet yritykset -tilaston perusta on muuttunut ja uuden tilaston mukaiset aikasarjat alkavat vuodesta 2001

B:72

ISBN 978-952-5759-18-1 ISSN 1797-4410, ISBN 978-952-5759-19.8 pdf

POHJOIS-SAVON LIITTO, SEPÄNKATU 1, PL 247, 70101 KUOPIO, PUH. (017) 550 1400

